

Андросович М.І., магістрант
кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Науковий керівник: Хоменко Г.Ю., доц., к.е.н.,
ст. викл. кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Враховуючи сучасні умови жорсткої конкуренції та швидкі зміни на ринку підприємства змушені на постійній основі вдосконалювати свою маркетингову стратегію та оперативно реагувати на запити споживачів. Маркетингова діяльність – це ключовий елемент стратегічного управління підприємством а не просто допоміжна функція. Однак у сфері маркетингу ефективне прийняття рішень можливе лише за умови наявності достовірної, повної та своєчасної інформації про результати маркетингових заходів.

Саме тут облік та аналіз маркетингової діяльності відіграють важливу роль. Облік дає змогу здійснити систематизацію даних про витрати, доходи та інші показники, які пов'язані з реалізацією маркетингових стратегій. У свою чергу, завдяки аналізу можна досягти глибокого розуміння ефективності застосованих інструментів, визначити рівень досягнення поставлених цілей, виявити сильні і слабкі сторони діяльності підприємства.

Як зазначають Голда Н.М. і Краузе О. І., маркетинг (від англ. market getting – завоювання ринку) характеризується сукупністю дій підприємства, спрямованих на дослідження ринкових чинників, а також на розробку та впровадження заходів, які забезпечують досягнення поставлених цілей на ринку [1].

На думку Косенко О.П., маркетингова діяльність є комплексом заходів, спрямованих на вивчення ринку, споживачів, конкурентів і забезпечення ефективного просування товарів і послуг. Вона охоплює всі етапи взаємодії підприємства з ринковим середовищем (починаючи з вивчення потреб клієнтів і закінчуючи реалізацією продукції та після продажного обслуговування) [2].

Лише рекламою або збутом сьогодні маркетинг не обмежується. Він включає стратегічне планування, сегментування ринку, комунікаційну політику, встановлення цінової політики, позиціонування товару, вибір каналів збуту, розвиток бренду тощо. Ключем до досягнення високих фінансових результатів та довгострокового успіху на ринку є ефективна маркетингова політика [4]. Водночас реалізація ефективної маркетингової політики неможлива без належного інформаційного забезпечення, яке формується на основі системного обліку. Саме завдяки обліку маркетингової діяльності можна зафіксувати та структурувати всі фінансові та не фінансові дані, пов'язані з плануванням, організацією та реалізацією маркетингових заходів. Облік у маркетингу характеризується систематичним збором, реєстрацією, узагальненням та збереженням інформації про всі маркетингові заходи підприємства. Його основна мета полягає в забезпеченні керівництва достовірними даними про витрати, канали просування, залучення клієнтів, ефективність кампаній, рівень задоволеності споживачів та інші ключові показники.

Основні об'єкти обліку маркетингової діяльності представлені на рисунку 1.

Рис. 1. Основні об'єкти обліку маркетингової діяльності [6]

Слід відмітити, що облік ведеться в бухгалтерських або управлінських формах. Краще адаптувати інформацію до потреб внутрішнього аналізу й прийняття рішень дозволяє у маркетингу саме управлінський облік.

Однак сам по собі облік – це лише початковий етап у процесі управління маркетинговою діяльністю. Щоб приймати ефективні управлінські рішення важливо не лише зафіксувати витрати та результати, а й ґрунтовно їх оцінити. Саме тому наступним і досить важливим етапом є аналіз маркетингової діяльності, який дозволяє отриману облікову інформацію глибше осмислити, виявити закономірності, тенденції та залежності між витратами й отриманими результатами. Тобто, аналіз маркетингової діяльності є оцінкою ефективності реалізованих маркетингових стратегій, інструментів і заходів. Виявити сильні і слабкі сторони маркетингової політики, визначити рентабельність витрат, ефективність каналів комунікації та динаміку поведінки споживачів – це і є завдання аналізу [3].

Основні напрями аналізу характеризуються:

- Аналізом ринку, а саме динаміки попиту, зміни переваг споживачів, тенденцій.
- Аналізом конкуренції, а саме частки ринку, конкурентних переваг, цінової політики.
- Аналізом ефективності рекламних кампаній, а саме охопленням, конверсіями, ROI.
- Оцінкою каналів збуту, а саме доцільністю використання прямих чи посередницьких каналів.
- Аналізом поведінки споживачів, а саме лояльності, повторних покупок, рівня задоволеності.
- SWOT-аналізом маркетингової діяльності.

До методів аналізу відносяться горизонтальний і вертикальний аналіз витрат, факторний аналіз, метод порівняння, ABC-аналіз, бенчмаркінг, аналіз воронки продажів тощо.

Завдяки результатам обліку та аналізу можна оптимізувати витрати на маркетинг, своєчасно здійснювати коригування стратегії просування, підвищити рентабельність інвестицій у маркетинг (ROMI), підвищити задоволеність клієнтів та збільшити продажі, розробити обґрунтований маркетинговий бюджет, сформувати аналітичну базу для стратегічного планування [5].

Отже, без належного обліку та аналізу, маркетинг стає всього лише інтуїтивною діяльністю, що може призводити до втрати конкурентних позицій і неефективного використання ресурсів.

Таким чином, облік і аналіз маркетингової діяльності являються необхідними умовами ефективного управління підприємством у конкурентному середовищі. Вони дозволяють не лише контролювати витрати, а й стратегічно оцінювати доцільність та результативність маркетингових рішень. На основі об'єктивної інформації підприємство може здійснювати ефективне прийняття рішень, зменшення ризиків, підвищення прибутковості та забезпечення стабільного розвитку на ринку.

Список використаних джерел:

1. Голда Н.М., Краузе О. І. Маркетинг: опорний конспект лекцій. Тернопіль: ТНТУ, 2018. 96 с.
2. Косенко О.П. Маркетингова діяльність підприємств: навчальний посібник за заг.ред. Косенко О.П. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. 1000 с.
3. Абрамович І.А. Маркетингова діяльність підприємства та контроль за її реалізацією. Агросвіт. 2020. №10. С. 52-56.
4. Гризовська Л.О., Сітарчук О.В. Ефективність управління маркетинговою діяльністю на підприємстві. Економіка і суспільство. 2018. № 16. С. 308-315.
5. Аналіз маркетингової діяльності підприємства: актуальні аспекти оцінювання ефективності URL: ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/236363 (дата звернення 05.05.2025)
6. Організація обліку маркетингових витрат URL: rev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/47.pdf (дата звернення 05.05.2025)

Андрущенко Н.О., 1 курс, група ЗОО-24-М, магістрант
Науковий керівник: Легенчук С.Ф., д.е.н., проф.,
професор кафедри обліку і аудиту
Державний університет «Житомирська політехніка»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ІНЖИНІРИНГ

В умовах сучасної економіки відбуваються зміни в технологіях, конкурентному середовищі та економічних умовах підприємств та вимагають нових підходів до управління підприємством. Менеджмент підприємства значно залежить від ефективності функціонування системи його інформаційного забезпечення.

Бухгалтерський інжиніринг – це процес використання спеціальних інструментів, часто запозичених з інших наук, для моделювання та організації бухгалтерського обліку. Ці інструменти застосовуються окремими підрозділами підприємства або сторонніми організаціями з метою підвищення значущості бухгалтерського обліку та його звітності для ефективного управління ресурсами та економічними процесами на рівнях підприємства, галузі та держави.

Бухгалтерський інжиніринг використовує інструменти, які з'явилися ще в XX столітті, тоді вперше були введені автоматизовані нульові баланси. Існує багато різних методів впровадження бухгалтерського інжинірингу, серед яких застосовуються математичні методи, спеціалізоване програмне забезпечення, структуровані плани рахунків, різноманітні типи балансів, а також п'ятивимірні системи замість традиційних двовимірних і інші підходи. [1 С.51-54]

Сучасна розробка системи стратегічного фінансового обліку, повинна забезпечувати взаємодію облікової інформації, необхідної для прийняття стратегічних управлінських рішень. Системи обліку інформації потребують постійного проведення аналізу існуючих підходів к етапам облікового процесу таких як облікові дані, структура рахунків, балансові звіти з метою удосконалення побудови інформаційних технологій які мають стратегічне значення при виборі та обґрунтуванні моделей для побудови сучасних інформаційних технологій для забезпечення надійного формування облікової інформації. Впровадження бухгалтерського інжинірингу дає змогу отримати сучасні функціонуючі інформаційно-облікові системи з метою підвищення якості, швидкості та автоматизації систем фінансового обліку при прийнятті рішень в управлінні та оцінюванні ризиків для підприємства. Такі системи допомагають покращити управління операціями та бізнес-процесами, даючи змогу швидко виявляти потенційні загрози та ризики як зсередини компанії, так і ззовні. За результатами проведених досліджень Бруханським Р. Ф встановлено, що система інжинірингового бухгалтерського обліку є вдосконаленням до системи фінансового обліку. Бухгалтерський інжиніринг застосовує пошук та впровадження нових підходів та методів розробки сучасних систем та технологій обліку для поліпшення та вдосконалення фінансового обліку з метою використання сучасних фінансових інструментів і процесів управління інформаційними системами та застосування сучасного спеціалізованого програмного забезпечення зручності користувача який приймає управлінські рішення. Концепція бухгалтерського інжинірингу базується на основних рисах характерних для інжинірингового фінансового обліку:

- неможливість використання методів без початкового бухгалтерського балансу;
- використання структурованих планів рахунків при формуванні нових методів для групування фактів господарського життя підприємства;
- для зменшення трудомісткості облікових інжинірингових процедур використання системи початкових та кінцевих бухгалтерських агрегатів (використання балансових звітів різних видів для формування нових оцінок), а також агрегованих господарських операцій;
- використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій та програмного забезпечення як основи для організаційно-технологічної реалізації бухгалтерського інжинірингу;
- застосування різних видів оцінок в для забезпечення коректності і ефективності прийняття управлінських рішень;
- використання інжинірингових та гіпотетичних господарських операцій, що передбачає розширення предмета бухгалтерського обліку за межами підприємства та в перспективі майбутніх вимог;
- націленість на конкретні вимоги управлінського персоналу для забезпечення стратегічного управління

Застосування бухгалтерського інжинірингу є необхідним для обліково-аналітичного забезпечення стратегічного менеджменту підприємства. Формування облікової інформації стратегічного характеру за допомогою бухгалтерського інжинірингу потребує універсального інструментарію для адаптування на запити та вимоги різних видів інформації від користувачів [2].

Удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною діяльністю підприємства як результат впровадження нових технологій інжинірингу передбачає аналіз основних етапів

моделювання системи бухгалтерського обліку які подано на рис. 1 [3]. Технологія бухгалтерського інжинірингу, є потужним інструментом для удосконалення обліково-аналітичної системи підприємства, і вона передбачає використання методичних прийомів із різних наук, що дозволяє значно розширити функціонал інформаційних систем і підвищити ефективність управління економічною діяльністю за допомогою основних аспектів технології бухгалтерського інжинірингу:

1. Міждисциплінарний підхід – бухгалтерський інжиніринг активно використовує методи з різних наук, таких як економіка, фінанси, статистика, математика, інформаційні технології, системний аналіз та інші. Це дозволяє створити більш точні моделі для аналізу та прогнозування фінансових потоків, витрат, прибутків та ризиків.

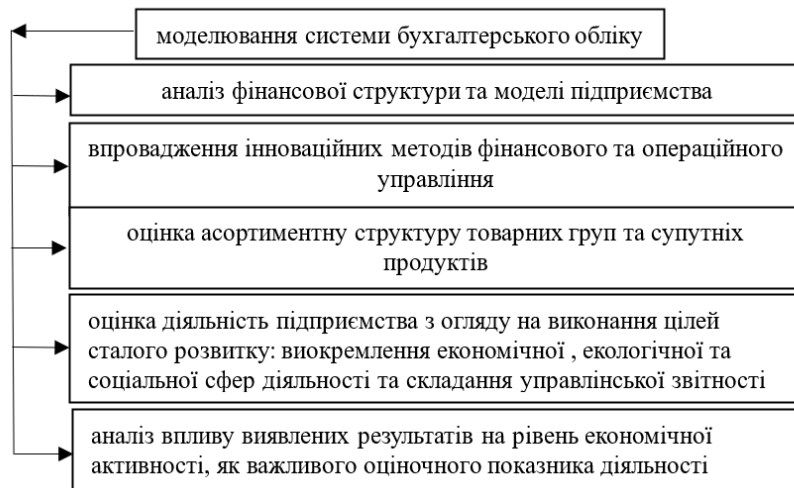

Рис. 1. Основні етапи моделювання системи бухгалтерського обліку

2. Розширення функціоналу інформаційних систем – за допомогою бухгалтерського інжинірингу відбувається інтеграція новітніх інструментів і методів, які дозволяють не лише обліковувати операції, а й проводити детальний аналіз, оптимізацію витрат, оцінку фінансових результатів та допомогу в прийнятті стратегічних рішень. Це може включати автоматизовані системи для прогнозування, планування та управлінських аналізів.

3. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення – застосування технології бухгалтерського інжинірингу допомагає перетворити традиційний облік на більш функціональний, здатний не лише фіксувати операції, але й надавати рекомендації щодо оптимізації фінансових і бізнес-процесів. Це дозволяє підприємствам мати більш гнучку і оперативну систему управління, орієнтовану на реальні потреби ринку та зміни в економічному середовищі.

4. Автоматизація та інновації – застосування сучасних інформаційних технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, аналітичні платформи, робить можливим автоматизоване оброблення великих обсягів даних і підвищує точність прийняття рішень. Ці інструменти дозволяють швидше реагувати на зміни, а також прогнозувати майбутні фінансові тенденції.

5. Системний підхід – бухгалтерський інжиніринг включає в себе системний підхід до управління фінансовими процесами підприємства. Це означає, що всі елементи обліково-аналітичної системи повинні бути узгоджені і працювати як єдиний організм, де кожен етап взаємодії (від збору даних до їх аналізу і прийняття рішень) сприяє досягненню стратегічних цілей організації.

Завдяки такому підходу бухгалтерський інжиніринг дозволяє не тільки оптимізувати фінансову діяльність підприємства, але й вивести облікову систему на новий рівень, що забезпечує стратегічну гнучкість і конкурентоспроможність компанії.

Список використаних джерел:

1. Жук В.М. Бухгалтерський інжиніринг / В.М. Жук // Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці: збірник тез та доповідей I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (21 лютого 2013 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. Б.В. Мельничук. – К.: ТОВ "Всеукраїнський інститут права і оцінки", 2013. – 534 с. – С.51-54.
2. Бруханський Р.Ф., Аналіз підходів до побудови моделей бухгалтерського інжинірингу ВІСНИК ЖДТУ. 2014. № 3 (69)
3. Кашена, Н. Б. Бухгалтерський інжиніринг в обліково-аналітичному забезпеченні управління економічною активністю підприємств торгівлі / Наталія Борисівна Кашена // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 330 – 336

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ (IOT)

Інноваційний розвиток бухгалтерського обліку в контексті Інтернету речей (IoT) відкриває нові можливості для ефективності та автоматизації облікових процесів. Впровадження нових технологій, методів і підходів, які забезпечують точність, прозорість та стратегічну цінність облікової інформації для підприємства. Сучасний етап розвитку обліку завдяки глибокій цифровій трансформації, яка охоплює всі аспекти облікової діяльності. Інтернет речей — це одна з найпотужніших технологічних інновацій нашого часу, яка кардинально трансформує бухгалтерський облік. Раніше облік ґрунтувався на документах і ручному введенні даних, а тепер є автоматичний збір даних із фізичних об'єктів у реальному часі. IoT — це система взаємопов'язаних пристроїв, які можуть передавати та обробляти дані без участі людини. У бухгалтерському обліку IoT відкриває нові можливості щодо автоматизації облікових процесів в режимі реального часу, точності облікових процесів, зменшення помилок, які може допустити людина та покращення інформації для управління.

Завдяки IoT товари можуть автоматично фіксуватися в електронній системі обліку, також виробничий цех, де стан обладнання можна проконтролювати завдяки передачі даних про них, що автоматично враховується при нарахуванні амортизації. Роль бухгалтера змінюється якщо раніше бухгалтер був виконавцем, що обробляє документи, то сьогодні він стає аналітиком, який інтерпретує дані та надає рекомендації для прийняття управлінських рішень. IoT дає змогу збирати великі обсяги точних даних, які потім аналізуються за допомогою аналітичних платформ або штучного інтелекту. Використання RFID-міток дозволяє автоматично вести облік товарів на складах. При переміщенні, надходженні чи списанні товару дані миттєво передаються в бухгалтерську програму. Це значно покращує контроль, запобігає втратам і помилкам, скорочує час на інвентаризацію. За допомогою IoT-аудитори можуть отримувати безперервний доступ до інформації про господарські операції підприємства. Наприклад, рух товарів, витрати на виробництво, споживання ресурсів — усе це доступно онлайн і підлягає перевірці в будь-який момент. Технологічний розвиток бухгалтерського обліку і контролю як елементу сучасної соціально-економічної формації є перманентним процесом. Інноваційні технологічні тренди розвитку обліку і контролю передбачають комплексне використання новітніх технологій обробки облікової інформації, які умовно можна систематизувати у групи: збору первинних даних, автоматизації обробки облікових відомостей, делегування та дистанціювання функцій, візуалізації та інтерпретації звітних показників [2, с. 193]. До інноваційних технологічних трендів, які якісно трансформують методику та організацію обліку і контролю, належать такі: технологія Інтернет речей та перманентність (автоматичний збір даних для безперервного обліку і контролю), технології сталого розвитку (формування облікових даних про соціальну, екологічну та управлінську діяльність), безпроводні комунікації та аутсорсинг (дистанціювання та делегування обліково-контрольних повноважень), чат-боти зі штучним інтелектом (дорадчий та допоміжний інструмент), інтелектуальні програмні додатки (програмне забезпечення для різних платформ, яке адаптується до поведінки обліково-контролюючих фахівців), смартконтракти та управління безпекою штучного інтелекту (автоматична реалізація та кіберзахист електронних трансакцій), машинні клієнти (делегування функцій документування машинним покупцям), галузевий блокчейн та хмарні платформи (адаптація до галузевих та організаційних особливостей підприємства), віртуальна реальність та метавсесвіт (візуалізація облікової інформації та віртуалізація ділових комунікацій) [2, с. 193-194].

Використання IoT для збору даних про фінансові трансакції та активи організації дозволяє точно відстежувати використання ресурсів і забезпечувати більш точний облік [1, с. 449].

Інтеграція IoT в облікові системи дає підприємствам новий рівень контролю, точності й швидкості. У найближчі роки бухгалтерський облік стане динамічною системою прийняття рішень, де дані з пристроїв стануть головними джерелами інформації. Таким чином, інноваційні зміни в бухгалтерському обліку відкривають нові можливості для підвищення ефективності, точності та прозорості фінансової діяльності будь-яких підприємств, але водночас вимагають планування, інвестицій та вміння управляти ризиками для успішної реалізації. Водночас необхідно зважати на ризики, особливо на етапі впровадження. Успіх цифрової трансформації залежить від балансу між технічними рішеннями, безпекою і кваліфікованим персоналом який буде вміти працювати з новими викликами в бухгалтерському обліку.

Список використаних джерел:

1. Fedun V., Lyuba A., Kovtoniuk I. Цифрові інновації та їх вплив на бухгалтерський облік // *Ekonomichnyy analiz.* – 2024. – Т. 34. – №. 2. – С. 440-452.
2. Шевчук О., Муравський В. Інноваційні технологічні тренди розвитку обліку і контролю. – 2023.

МОДЕЛІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

Цифровізація бізнес-процесів трансформує парадигму бухгалтерського обліку, змушуючи підприємства інтегрувати облікові дані з аналітичними платформами у реальному часі. Потреба у високоякісній, своєчасній та взаємозіставній інформації посилюється переходом України до регуляторного поля ЄС, де діють Директива 2013/34/EU та Директива (EU) 2022/2464 (CSRD), що розширює вимоги до нефінансової та сталостійкої звітності, а також передбачає застосування Європейських стандартів з корпоративної сталості (ESRS) [1]. Одночасно зростає роль IT-фреймворків (COBIT, ITIL, TOGAF) і профільних словників термінів (ISO/IEC 2382:2015) як основи єдиного інформаційного простору.

У науковому дискурсі стандартизація облікової інформації трактується як синергетичний результат інтеграційних процесів в економіці, спрямований на зближення підходів до фінансової звітності та аналітики.

Серед ключових переваг інтегрованого підходу виділяються підвищення якості даних, прозорість і співставність фінансових та нефінансових показників, а також зниження ризиків комплаєнсу. Основними викликами залишаються висока вартість впровадження, складність інтеперабельності легасі-систем і потреба у кваліфікованих бухгалтерях-аналітиках, здатних працювати з BI-інструментами (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація інтеграційних стандартів

Категорія	Прикладові стандарти	Ключова функція в інтеграції
Фінансова звітність	МСФЗ, Директива 2013/34/EU [1]	Узгоджені принципи визнання та оцінки, порівнянність фінансових даних
Звітність зі сталого розвитку	CSRD, ESRS [3]	Розкриття ESG-показників; розширення інформаційної бази аналітики
Таксономія	ISO/IEC 2382:2015 [2]	Єдиний словник понять, що усуває семантичні колізії
Data Mining	CRISP-DM [5]	Стандартизований процес аналітики, обмін моделями, управління метаданими
IT-управління	TOGAF [4]	Процеси ризик-менеджменту, сервіс-менеджменту та корпоративної архітектури

Категорія фінансової звітності охоплює МСФЗ та Директиву 2013/34/EU, які формують нормативну основу узгодженого визнання, оцінки й розкриття показників, що уможливує порівнянність фінансових даних між суб'єктами господарювання та підвищує достовірність подальшої аналітики. У площині сталостійкої звітності Директива 2022/2464 (CSRD) та Європейські стандарти сталого розвитку (ESRS) додають до інформаційного масиву інтегровані екологічні, соціальні та управлінські показники, створюючи базу для багатовимірного аналізу ESG-ризиків і можливостей. Стандартизація термінів і таксономій, що її забезпечує ISO/IEC 2382:2015, формує єдине семантичне поле, усуваючи неоднозначність трактувань і полегшуючи інтеперабельність між обліковими та аналітичними системами.

Стандартизація є критичним елементом інтеграції бухгалтерського обліку з бізнес-аналітикою. Синергія міжнародних облікових стандартів, директив ЄС і галузевих IT-фреймворків створює фундамент для побудови внутрішнього стандарту підприємства, що забезпечує єдині правила формування, контролю та використання даних. Запропонована модель сприяє підвищенню достовірності інформації, оптимізації управлінських рішень і підготовці українських підприємств до умов єдиного європейського ринку. Перспективою подальших досліджень є емпірична валідація запропонованого стандарту на базі великих корпорацій та оцінка його впливу на показники ефективності бізнес-процесів.

Список використаних джерел:

1. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj/eng>
2. ISO/IEC 2382:2015. ISO. URL: <https://www.iso.org/standard/63598.html>
3. The Commission adopts the European Sustainability Reporting Standards. Finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en
4. TOGAF. www.opengroup.org. URL: <https://www.opengroup.org/togaf>
5. Wirth R., Hipp J. CRISP-DM: Towards a Standard Process Model for Data Mining. Proceedings of the 4th International Conference on the Practical Applications of Knowledge Discovery and Data Mining, Manchester, 11-13 April 2000, 29-40.

УДК 334.7(477)-027.564

Бібко Ю.І.,
здобувач освіти 1-го освітнього рівня (бакалавр),
спец. 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник: Садовська І.Б.,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
д.е.н., проф.
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКИ ЦІЛЬОВИХ ДОХОДІВ В НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Неприбуткові організації виконують важливі суспільні функції, що стосуються підтримки громадян, захисту прав людини, сприянню охорони навколишнього середовища, організації різноманітних культурних заходів тощо. До таких в Україні належать благодійні та релігійні організації, творчі спілки, громадські об'єднання, ОСББ, саморегульовані організації та інші. Їх фективне функціонування неможливе без належного обліку цільових доходів як основного джерела фінансування їхньої діяльності.

Актуальність теми зумовлена потребою підвищення прозорості фінансування неприбуткових установ в умовах посилення вимог з боку держави та громадськості до звітності та цільового використання отриманих ресурсів. У зв'язку з динамічними змінами в законодавстві щодо звітності та податкового обліку, виникає потреба в уточненні підходів до визнання і оцінки цільових доходів, аби уникнути правових та фінансових ризиків.

Проблематика полягає у відсутності єдиного підходу до класифікації та документального підтвердження цільового призначення коштів. Часто грантове фінансування або благодійні внески мають конкретне цільове призначення, однак правила їх обліку та відображення у фінансовій звітності залишаються недостатньо конкретизованими. Це створює правову невизначеність для бухгалтерів та ускладнює процес проходження аудиторських перевірок.

Досліджуючи питання обліку в неприбуткових організаціях, Тростянська К. М. та Крижанівська О. А. [1, с. 184-189] зазначають, що в українському законодавстві не наведено визначення цільового фінансування і це може призвести до різних трактувань цього поняття та відмінностей у відображенні в обліку цільових надходжень. Тому методологія бухгалтерського обліку некомерційних організацій являє собою одну з найбільш гострих проблем реформування бухгалтерського обліку.

Метою даної роботи є дослідження ключових вимог до визнання та оцінки цільових доходів у неприбуткових організаціях, з урахуванням специфіки їх діяльності та актуальних нормативно-правових змін. У зв'язку з тим, що діяльність неприбуткових організацій супроводжується виникненням окремих об'єктів обліку, які не є властивими для комерційних підприємств, використання традиційних підходів та методик бухгалтерського обліку, розроблених для бізнес-сектору, не завжди є релевантним. Тому це обумовлює необхідність створення адаптованих підходів до організації обліку саме в неприбуткових організаціях.

Ключові критерії, за яких організація може бути винана неприбутковою, представлені у Податковому кодексі України [2]. Відповідно до пункту 133.4, можна відокремити наступні:

- заборона розподілу доходів або їх частин між засновниками, учасниками та іншими особами;
- використання доходів виключно для фінансування витрат на утримання такої організації та напрямів діяльності, визначених її установчими документами;
- включення до Реєстру (організація повинна бути внесена контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій).

Основні вимоги до визнання та оцінки цільових доходів включають:

1. Визначення цільового характеру доходу — дохід визнається цільовим лише за наявності чіткого призначення, визначеного договором, рішенням грантодавця або донорською документацією.
2. Документальне підтвердження — обов'язкове ведення первинної документації (угоди, листи, акти), яка засвідчує джерело та призначення коштів.
3. Облік на окремих рахунках — для забезпечення прозорості необхідно відображати цільові надходження на аналітичних рахунках обліку.
4. Оцінка на момент надходження — кошти визнаються у сумі, що фактично надійшла, незалежно від дати укладення договору чи запланованого використання.
5. Відображення у фінансовій звітності — звітність повинна містити інформацію про обсяги отриманих і використаних цільових доходів із деталізацією за проектами.

Для того, щоб вирішити питання, яке стосується різних підходів до класифікації та документального підтвердження цільового призначення коштів, на нашу думку, буде доцільним:

- Удосконалення нормативної бази — розроблення методичних рекомендацій щодо ведення обліку цільових доходів для неприбуткових організацій.
- Уніфікація термінології та критеріїв визнання — створення чітких класифікаційних ознак, що дозволить уникнути неоднозначного трактування.
- Інформаційна підтримка бухгалтерів НПО — проведення навчальних семінарів, публікація роз'яснень з боку податкових та фінансових органів.
- Автоматизація облікових процесів — впровадження спеціалізованих програм для обліку цільових доходів, що підвищить точність та зменшить ризик помилок.
- Гармонізація з міжнародними підходами — адаптація стандартів, зокрема International Financial Reporting for Non-Profit Organisations (IFR4NPO), які дозволяють формувати прозору та порівняну фінансову звітність.

Таким чином, забезпечення належного обліку та оцінки цільових доходів є важливим інструментом зміцнення довіри до неприбуткових організацій з боку суспільства та донорів, а також фактором фінансової стабільності самого сектору. Неприбуткові організації на сьогоднішній день становлять значну частину усіх суб'єктів господарювання, що зареєстровані в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України. Саме тому дуже важливим аспектом є належним чином організований облік визнання та оцінки цільових доходів.

Список використаних джерел:

1. Тростянська К. М., Крижановська О. А. Проблемні питання бухгалтерського обліку неприбуткових організацій. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. №2. С. 184-189.
2. Податковий кодекс України: Кодекс від 02 грудня 2010 р. №2755-IV/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 04.05.2025).

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ

Фінансові установи всього світу стикаються з постійним викликом – ефективно протидіяти схемам відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом, при цьому забезпечуючи безперервність обслуговування добросовісних клієнтів. Про негативні наслідки таких фінансових злочинів вказує Н.М. Внукова: «Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, становить помітну загрозу національній й глобальній безпеці, порушує нормальне функціонування держави і її основних економічних інститутів, перешкоджає ринковим перетворенням і контролю над фінансовою системою країни з боку державних органів, викликає недовіру в суспільстві до державних інститутів, створює негативний імідж України у світовому співтоваристві» [1, с. 23]. У відповідь на цей виклик міжнародна спільнота розробила концепцію ризик-орієнтованого підходу, який нині став підґрунтям сучасних систем фінансового моніторингу.

Ризик-орієнтований підхід ґрунтується на базовому принципі раціонального розподілу ресурсів: спрямуванні більших зусиль на контроль тих клієнтів, операцій та напрямків діяльності, які становлять підвищений ризик використання для відмивання коштів. Це дозволяє фінансовим установам уникнути надмірного регуляторного навантаження та зосередити обмежені ресурси на найбільш проблемних ділянках.

Запровадження такого підходу потребує від установ розробки комплексної системи оцінки ризиків. Ця система включає ідентифікацію, оцінку та документування ризиків відмивання коштів на різних рівнях – від ризиків окремих клієнтів до загальних ризиків за географічними напрямками, продуктами та каналами надання послуг. Важливим компонентом є імплементація процедур належної перевірки клієнтів, інтенсивність яких варіюється залежно від визначеного рівня ризику.

Клієнти з низьким рівнем ризику проходять спрощену перевірку, в той час як високоризикові клієнти підлягають поглибленому аналізу. До останньої категорії традиційно відносять політично значущих осіб, клієнтів з офшорних юрисдикцій, а також тих, хто здійснює операції з країнами з недостатніми системами протидії відмиванню коштів.

Важливим елементом ризик-орієнтованого підходу є постійний моніторинг активності клієнтів. Сучасні фінансові установи впроваджують автоматизовані системи моніторингу, які аналізують транзакції на предмет відповідності встановленому профілю клієнта та виявляють підозрілі схеми. При цьому поріг «підозрілості» також встановлюється відповідно до категорії ризику.

Варто зазначити, що ризик-орієнтований підхід вимагає регулярного перегляду ризик-профілів та адаптації процедур контролю до змін у бізнес-середовищі та методах відмивання коштів. Злочинні схеми постійно еволюціонують, отже й системи контролю повинні розвиватися відповідно.

Міжнародні організації, зокрема FATF, активно просувають ризик-орієнтований підхід як найбільш ефективну методологію боротьби з фінансовими злочинами. Національні регулятори імплементують ці рекомендації у своє законодавство, створюючи відповідні нормативні вимоги для фінансових установ.

Уткіна М.С. цілком справедливо робить акцент на основних перевагах, які створює впровадження ризик-орієнтованого підходу в системі фінансового моніторингу, зокрема, це: зосередження уваги на найбільш вразливих сферах та клієнтах; допомога у виявленні недостатності контрольних механізмів та ідентифікації нових та змінених загроз; збалансованість, що передбачає можливості розподілу обмежених ресурсів за допомогою впровадження ризик-орієнтованого підходу на більш дієвий там, де це є необхідним; зменшення ризиків [2, с. 130].

Проте слід враховувати, що впровадження ризик-орієнтованого підходу стикається і з рядом викликів. Так, перед фінансовими установами постає необхідність значних інвестицій у технології, навчання персоналу та розробку внутрішніх процедур. Крім того, існує ризик надмірно консервативної інтерпретації вимог, що може призвести до необґрунтованого обмеження доступу до фінансових послуг.

Незважаючи на ці виклики, ризик-орієнтований підхід залишається найбільш збалансованим інструментом протидії відмиванню коштів, оскільки дозволяє досягнути ефективного поєднання між дієвими заходами контролю та моніторингу і забезпеченням доступності фінансових послуг для клієнтів, які чітко дотримуються вимог чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Внукова Н.М. Ризик-орієнтований підхід суб'єктів первинного фінансового моніторингу до класифікації клієнтів. Сучасні проблеми фінансового моніторингу: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 23 лист. 2018 р. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТОВ «ТО Ексклюзив», 2018. С. 20-24
2. Уткіна М.С. Впровадження ризик-орієнтованого підходу в системі фінансового моніторингу України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 2. С. 127-131. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2023/20.pdf.

Герасимчук А.В., 1 курс, група ЗОО-24-М, магістрант
Науковий керівник: Чижевська Л.В., д.е.н., проф.,
професор кафедри обліку і аудиту
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОБЛІК У ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ: ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

В умовах сучасної економіки фізичні особи-підприємці (ФОП) відіграють важливу роль у розвитку малого бізнесу, створенні робочих місць та підтримці економічної стабільності. Одним із ключових аспектів їхньої діяльності є належне ведення обліку, який забезпечує прозорість фінансових операцій, контроль за витратами та дотримання податкового законодавства. Сьогодні в Україні зареєстровано понад 2 мільйони ФОП, і ця форма підприємницької діяльності залишається однією з найпопулярніших завдяки простоті реєстрації та можливості гнучкого реагування на потреби ринку. В Україні облік ФОП залежить від обраної системи оподаткування: спрощеної чи загальної. Згідно з останніми статистичними даними, більшість ФОП в Україні обирають спрощену систему оподаткування завдяки її зручності, нижчому податковому навантаженню та мінімізації бюрократичних процедур.

Облік для ФОП має свої особливості, що зумовлені спрощеними підходами до податкового обліку та меншою кількістю звітних вимог порівняно з великими підприємствами. Проте, навіть у такому форматі, правильне документування доходів, витрат і фінансових операцій є критично важливим. Це не лише допомагає підприємцям оцінювати рентабельність своєї діяльності, але й мінімізує ризики штрафів чи інших санкцій з боку контролюючих органів.

ФОП на спрощеній системі оподаткування мають значно менші облікові зобов'язання. Підприємці 1-3 груп, які не є платниками ПДВ, можуть вести облік доходів у довільній формі, відображаючи помісячно отримані доходи. Такий облік може бути як у паперовому вигляді, так і в електронному форматі, що значно спрощує ведення бізнесу. Однак ФОП, які є платниками ПДВ, зобов'язані вести типовий облік доходів і витрат за спеціально затвердженою формою, яка потребує щоденного оновлення даних.

На загальній системі оподаткування вимоги до обліку значно жорсткіші. Підприємці зобов'язані вести облік усіх доходів і витрат у деталізованій формі, що передбачає регулярне оновлення даних та збереження первинних документів. Це дозволяє точно визначити базу оподаткування, але водночас ускладнює ведення бізнесу через потребу в додаткових витратах часу і ресурсів.

Однією з головних проблем обліку ФОП є нестабільність законодавства. Останніми роками законодавство у сфері обліку ФОП зазнало суттєвих змін. Наприклад, обов'язкове впровадження реєстраторів розрахункових операцій (РРО/ПРРО) у 2022 році стало викликом для багатьох підприємців. Часті зміни у вимогах до обліку змушують ФОП витрачати час і кошти на адаптацію, а також значна частина підприємців стикається з браком знань щодо облікових процедур та нестачею доступу до професійної консультації. Для тих, хто веде товарний облік, актуальною проблемою є необхідність підтвердження походження товарів первинними документами, що створює додаткові труднощі.

Шляхи оптимізації облікових процесів включають кілька напрямів. По-перше, необхідно вдосконалювати електронні сервіси, такі як портал "Дія", який вже зараз дозволяє автоматизувати частину облікових процесів. По-друге, доцільним є впровадження сучасних облікових програм, які допомагають підприємцям автоматизувати облік доходів, витрат і товарних запасів. Використання штучного інтелекту для аналізу фінансових даних також може сприяти зменшенню обсягу рутинної роботи та покращенню точності облікових записів. Використання таких інструментів дозволяє підприємцям зосередитися на розвитку свого бізнесу, залишаючи рутинні процеси автоматизації.

Додатковим аспектом, який потребує уваги, є навчання та підвищення фінансової грамотності підприємців. Багато ФОП, особливо початківці, стикаються з труднощами у розумінні правил ведення обліку, правильного оформлення документів і підготовки звітності. Проведення державних або приватних навчальних програм, семінарів та вебінарів для підприємців може значно підвищити рівень їхньої обізнаності. Крім того, доступ до консультативної підтримки з боку податкових органів або професійних бухгалтерів може допомогти підприємцям уникнути помилок і штрафів, а також ефективніше управляти своїми фінансами.

Облік фізичних осіб-підприємців є не лише законодавчою вимогою, але й інструментом для прийняття ефективних управлінських рішень. Оптимізація цього процесу сприятиме розвитку малого бізнесу, зменшенню адміністративного навантаження на підприємців та підвищенню прозорості їхньої діяльності. У довгостроковій перспективі це дозволить створити сприятливі умови для розвитку підприємництва в Україні.

Список використаних джерел:

1. Соколовська, Н. О. Облік і оподаткування доходів фізичних осіб-підприємців в Україні [текст]/Н.О. Соколовська // Бізнес Інформ. – 2024. – № 4. – С. 163–170. – Режим доступу: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-4_0-pages-163_170.pdf
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. №996-XIV. Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 27.01.2025).
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 27.01.2025).
4. Офіційний портал Державної податкової служби України. Режим роботи ФОП у 2023 році. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 27.01.2025).

Замула І.В., д.е.н., проф.
Соловей А.О., здобувачка вищої освіти другого рівня
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВНУТРІШНЯ ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Інновації відіграють дедалі важливішу роль у світовій економіці. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності, у 2023 році глобальні витрати на дослідження та розробки становили понад 2,75 трильйона доларів США, що дорівнює майже 2% світового ВВП [1]. Загалом, інноваційні сектори, включаючи R&D, цифрові технології та нематеріальні активи, вже становлять понад 20% світової економіки. Ця частка продовжує зростати, що свідчить про перехід до економіки, заснованої на знаннях та інноваціях.

У зв'язку з цим зростає потреба в ефективних інструментах управління інноваційною діяльністю, які забезпечують оперативне, точне та релевантне інформаційне підґрунтя для прийняття рішень. Одним із таких інструментів є внутрішня звітність, яка, на відміну від зовнішньої фінансової звітності, створюється підприємством з урахуванням його специфіки, внутрішніх потреб і цілей управління. Внутрішня звітність забезпечує менеджмент систематизованими даними щодо ресурсів, процесів, результатів та ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю, що робить її незамінною для стратегічного й тактичного управління у сфері впровадження новацій.

Інноваційна діяльність охоплює процеси розробки, впровадження та комерціалізації нових або вдосконалених продуктів, послуг, технологій чи управлінських рішень. Управління цими процесами потребує точного розуміння не лише фінансових витрат і очікуваних результатів, а й стану ресурсів, динаміки впровадження, технологічних ризиків, поведінки споживачів тощо. Саме внутрішня звітність дозволяє оперативно відслідковувати ці параметри.

Серед основних видів внутрішньої звітності, які є важливими для управління інноваціями, можна виокремити фінансову управлінську звітність (бюджети НДДКР, розрахунок ROI інноваційних проєктів), операційну (графіки виконання, контроль відхилень), HR-звітність (участь працівників у новаційних ініціативах, кадрові потреби), маркетингову (аналіз споживацького сприйняття інновацій, конкурентна аналітика) та стратегічну аналітику (портфель інновацій, SWOT-аналіз, оцінка ринкових перспектив). Кожен із цих напрямів забезпечує важливу складову для прийняття рішень: від планування інноваційного бюджету до вибору технологічного напрямку чи оцінки ефективності проєкту.

Важливою перевагою внутрішньої звітності є її адаптивність: вона може змінюватися відповідно до потреб конкретного проєкту, стадії його реалізації або змін у зовнішньому середовищі. Завдяки цьому забезпечується динамічний і гнучкий підхід до управління інноваціями. Наприклад, підприємство може запровадити щотижневую звітність про хід реалізації інноваційного проєкту, де відображаються ключові показники: витрати, досягнення, проблеми, потреба в ресурсах, ризики. Такі звіти дозволяють оперативно реагувати на відхилення, коригувати дії та мінімізувати втрати.

Однак ефективність внутрішньої звітності безпосередньо залежить від якості її побудови. До основних вимог належать оперативність, достовірність, аналітичність, інтегрованість у загальну систему управління. Упровадження сучасних інформаційних технологій (ERP-систем) значно полегшує формування внутрішньої звітності, дозволяє автоматизувати збирання, обробку та візуалізацію даних. Водночас, навіть за наявності цифрових інструментів, ключовим залишається компетентність персоналу — як того, що готує звітність, так і того, хто її інтерпретує.

Серед типових проблем у сфері внутрішньої звітності — відсутність стандартизації, недостатня деталізація, невчасне надання звітів, а також брак навичок роботи з аналітичною інформацією в управлінському персоналі. Для їх подолання необхідно впроваджувати системний підхід до побудови звітності, регламентувати її структуру, а також інвестувати в навчання управлінців і аналітиків.

Внутрішня звітність відіграє вирішальну роль у системі управління інноваційною діяльністю підприємства, оскільки забезпечує комплексне, своєчасне й релевантне інформаційне підґрунтя для прийняття рішень. В умовах високої динаміки ринків та швидкого розвитку технологій ефективна внутрішня звітність є не просто засобом контролю, а стратегічним активом підприємства, що забезпечує успішне впровадження інновацій і досягнення конкурентних переваг.

Список використаних джерел:

1. Bonaglia D., Rivera León L., Wunsch-Vincent S. End of Year Edition – Against All Odds, Global R&D Has Grown Close to USD 3 Trillion in 2023. December 18, 2024. URL: https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index/w/blogs/2024/end-of-year-edition?utm_source=chatgpt.com

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ТА НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна війна створила безпрецедентні ризики для корпоративного сектору та суттєво уповільнила прогрес України у досягненні ЦСР (особливо за цілями 8, 9 та 16). Одночасно інтеграція до ЄС зумовлює перехід до CSRD та ESRS, які з 2025 р. стають обов'язковими для значної частини українських компаній-експортерів [1]. Поряд із викликами фізичного збереження активів та підтримання операційної діяльності, особливого значення набуває питання прозорості, підзвітності та довіри з боку стейкхолдерів — як внутрішніх, так і міжнародних. У цьому контексті інтегрована та нефінансова звітність постають не лише як інструменти розкриття, а й як механізми стратегічного управління сталим розвитком.

Інституційна інтеграція України до Європейського Союзу передбачає гармонізацію регуляторної бази з ключовими директивами ЄС, зокрема з Директивою CSRD та стандартами ESRS. Це вимагає не просто запровадження нових форматів звітності, а й трансформації облікової системи підприємств для забезпечення достовірного, системного й комплексного відображення як фінансових, так і нефінансових показників.

В табл. 1 наведено систематизовано нормативно-правові документи, які служать підґрунтям для інтегрованої та нефінансової звітності в Україні.

Таблиця 1

Регламентна база інтегрованої та нефінансової звітності в Україні

Вимір	Документ	Контролюючий/ регламентний орган
Глобальний	<IR> Framework (2021), IFRS S1 (загальні вимоги), IFRS S2 (розкриття інформації про вплив на клімат); базові умови ESG	IFRS Foundation
Європейський	CSRD, набір ESRS, цифрове XBRL-тегування	Європейська Комісія, EFRAG
Національний	Стратегія запровадження сталостійкої звітності, П(С)БО, ESRS	Міністерство фінансів України

В таблиці 1 представлено багаторівневу нормативну базу, що формує основу для впровадження інтегрованої та нефінансової звітності в Україні. По-перше, глобальний вимір засвідчує уніфікацію вимог до звітності на основі стандартів ISSB (IFRS S1 і S2) та оновленої <IR> Framework, що забезпечує інвестор-орієнтований підхід до ESG-розкриттів і створює підґрунтя для міжнародної порівнюваності звітних даних. По-друге, європейський вимір визначає специфічні регуляторні вимоги у вигляді CSRD та ESRS, які фокусуються на подвійній суттєвості, цифровізації звітності та обов'язковому незалежному підтвердженні нефінансових показників. Це посилює прозорість і підзвітність суб'єктів господарювання перед усіма стейкхолдерами. По-третє, національний вимір демонструє готовність України до імплементації європейських підходів шляхом ухвалення Стратегії сталостійкої звітності, адаптації П(С)БО та створення цифрової інфраструктури подання звітів. Така стратегія є критично важливою в умовах воєнних викликів та необхідності відновлення довіри до економіки [2]. Таким чином, інтеграція трьох рівнів нормативної бази формує цілісну методологічну основу для трансформації облікової практики українських підприємств відповідно до сучасних вимог сталого розвитку.

Інтегроване цифрове облікове середовище зменшує транзакційні витрати на підготовку звітності на 18–22 %, підвищує доступ до міжнародного фінансування та забезпечує прозорість використання коштів донорів у проєктах відбудови. Одночасно формуються репозитарії даних, необхідні для макроекономічного моніторингу прогресу ЦСР-2030 [2]. Перехід України до інтегрованої та нефінансової звітності, ґрунтований на CSRD/ESRS та глобальному базисі ISSB, потребує методично переосмисленої системи бухгалтерського забезпечення. Запропоновані рекомендації інтегрують фінансові й ESG-потіки, враховують ризики воєнного періоду та орієнтуються на відбудову економіки у відповідності до Цілей сталого розвитку. Реалізація таких підходів підвищить якість корпоративних розкриттів, зміцнить довіру інвесторів та сприятиме сталому післявоєнному зростанню України.

Список використаних джерел:

1. BDO in Ukraine About CSRD and Why It Is Important for Business in Ukraine?. *The American Chamber of Commerce in Ukraine*. URL: <https://chamber.ua/news/bdo-in-ukraine-about-csrd-and-why-it-is-important-for-business-in-ukraine/>
2. Ukraine and the SDGs: How the War Has Influenced Global Development. *United Nations University*. URL: <https://unu.edu/merit/news/ukraine-and-sdgs-how-war-has-influenced-global-development>

Іваницький В.М.,
здобувач PhD «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: Олійник О.В., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВАЖЛИВІСТЬ ESG-ЗВІТНОСТІ ДЛЯ КОМПАНІЙ

Зростаючий інтерес до питань екологічної (E), соціальної (S) та управлінської (G) відповідальності значно впливає на сучасний бізнес. ESG-звітність стала невід'ємною частиною багатьох підприємств у світі, включаючи українські компанії. Вона допомагає будувати довіру з боку інвесторів, клієнтів та інших стейкхолдерів, адже бізнес, що піклується про довкілля, працівників і прозоре управління, вважається більш стійким і надійним. Звіт про вплив на довкілля, соціальну відповідальність і корпоративне управління (ESG reporting – ecological, social, and corporate governance reporting) – це звіт, опублікований компанією чи організацією про екологічні, соціальні та управлінські наслідки діяльності цієї компанії чи організації. У Директиві ЄС 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2014 року щодо розкриття нефінансової інформації та інформації про різноманітність певними великими підприємствами та групами (NFRD) цей звіт називається «the management report», а в українському законодавстві його відповідник – «звіт про управління» [1]. Для українських компаній впровадженням ESG звітності також є надзвичайно актуальним питанням. Оскільки така звітність є прозорою, інформативною та дає можливість залучити інвесторів. Компанії з високими показниками ESG мають більше шансів отримати іноземні інвестиції. ESG-звітність підвищує репутацію компанії на ринку, що може бути особливо цінним в умовах зростання вимог клієнтів до відповідальних бізнесів. Систематичний моніторинг екологічних і соціальних показників знижує ризики, пов'язані з порушеннями та потенційними санкціями.

У міру того, як питання сталого розвитку та етики набувають значення серед заінтересованих сторін, звітність ESG стала важливим інструментом для підвищення прозорості та підзвітності. Ця структура звітності дозволяє компаніям повідомляти про свої зусилля та прогрес у вирішенні важливих проблем сталого розвитку, тим самим зміцнюючи довіру та демонструючи прихильність до відповідальних практик ведення діяльності. Значення сталого розвитку в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, на будь-якому рівні економіки виходить за межі альтруїстичних зусиль покращити світ, це питання принципово пов'язане з можливістю та поясненням створення вартості [2].

Звітність зі сталого розвитку стала стандартною практикою у 21 столітті і приймається компаніями по всьому світу як найкраща практика. Вона допомагає компаніям керувати своїми соціальними та екологічними впливами, покращувати операційну ефективність та управління ресурсами.

За даними дослідження з питань звітності зі сталого розвитку за 2024 рік відповідно з директивою CSSR, ESG – звітність зі сталого розвитку стали обов'язковими для 50000 компаній Європи. Проте, директива також поширюється і на компанії в країнах поза межами Європейського Союзу. Основні критерії для них такі: бізнеси, акції яких котируються на біржах у країнах ЄС, мають материнську компанію в країні Євросоюзу або мають значну частку бізнесу в країнах ЄС. Неофіційно було підраховано, що директива зачепить близько 10 тис. компаній поза межами Євросоюзу, включно з Україною. Відповідні звіти повинні будуть проходити окремий нефінансовий аудит [3].

Взаємодія між стандартами звітності IFRS, GRI та CSRD є важливим фактором для компаній при виборі ESG стандартів. Врахування цієї взаємодії допоможе компаніям забезпечити відповідність міжнародним і регіональним вимогам, знизити витрати на звітність і підвищити її якість та прозорість. Компанії повинні ретельно аналізувати свої стратегії та обирати стандарти, які найкраще відповідають їхнім цілям сталого розвитку та вимогам зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Звіт про вплив на довкілля, соціальну відповідальність і корпоративне управління – що це і чому важлива для українського сектору надрокористування. URL: <https://brdo.com.ua/news/zvit-pro-vplyv-na-dovkilliya-sotsialnu-vidpovidalnist-i-korporatyvne-upravlinnya-shho-tse-i-chomu-vazhlyva-dlya-ukrayinskogo-sektoru-nadrokorystuvannya/>.
2. Олійник, О. В., Захаров Д. М. Виклики та перспективи ESG звітності: аналіз теоретичних і практичних аспектів. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. №3 (109). С. 67–73. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-67-73/](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-67-73/)
3. Дослідження з питань звітності зі сталого розвитку за 2024 рік. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/12/the-move-to-mandatory-reporting.html>.

УДК 657.1

Колесник О.М., здобувачка вищої освіти першого рівня
Захарчук Д.В., здобувач вищої освіти третього рівня
Науковий керівник: Замула І.В., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ВНУТРІШНЯ ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМ АСПЕКТОМ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Внутрішній контроль за діяльністю підприємства та формування внутрішньої звітності є вкрай важливим для управлінського персоналу. Адже за допомогою цієї інформації ланка управління зможе об'єктивно оцінювати ситуацію щодо стану суб'єкта господарювання та відповідно приймати зважені рішення для ефективної діяльності і розвитку компанії. Внутрішня звітність будується на показниках бухгалтерського обліку. Етапами системного підходу до формування внутрішньої звітності є:

1. Постановка мети і завдань інформаційного забезпечення управлінців, а саме доповнення інформації, що відображена у річному фінансовому звіті.
2. Формування джерел надходження інформації для створення внутрішньої звітності.
3. Розробка системи показників.
4. Оцінка результатів діяльності та ступеня відповідності передбачуваних результатів і фактично досягнутих значень.
5. Контроль основних параметрів та прийняття відповідних управлінських рішень з метою усунення недоліків [1].

Варто зазначити, що екологічна діяльність підприємства являє собою відповідний сегмент його основної діяльності, який забезпечує рівновагу між суспільними інтересами та інтересами підприємства, а також спрямований на максимальне збереження навколишнього середовища [2]. Внутрішня звітність підприємств, які провадять екологічну діяльність буде відрізнятися певними моментами від звітності інших суб'єктів господарювання, які не застосовують принципи екологічного обліку. Так як екологічність ведення бізнесу є пріоритетом для підприємств, які орієнтуються у своїй діяльності на Цілі сталого розвитку, тому цілком доцільно виокремити показники для внутрішньої звітності пов'язані саме з екологічним аспектом діяльності підприємства. До прикладу, це можуть бути витрати на: природоохоронні заходи, інвестиції в екологічні проекти, наукові дослідження і розробки, утилізацію відходів тощо. У внутрішньому звіті про екологічні витрати можна зазначити джерела фінансування, що, своєю чергою, допоможе приймати обґрунтовані управлінські рішення задля їх оптимізації.

Внутрішня звітність надає додаткову можливість налагодити процес забезпечення інформацією внутрішніх та зовнішніх користувачів. Враховуючи особливості та основні цілі підприємств, звітність щодо екологічної діяльності допоможе підвищити їх конкурентоспроможність, адже цей аспект є дуже актуальним у сучасному світі.

Проте, при розробці та формуванні такого виду звітності виникають певні проблеми, а саме: відсутня нормативно-правова регламентація; показники дуже відрізняються від інших елементів річної звітності і виникає певна неузгодженість; недостатній рівень кваліфікації та обізнаності облікового персоналу щодо питань екологічного аспекту.

Внутрішня звітність відіграє ключову роль як інформаційна основа внутрішнього контролю та забезпечення його ефективності. Створення спеціальних форм внутрішньої звітності гарантує швидкий доступ до даних про екологічну діяльність підприємства, що необхідно для ухвалення оперативних і стратегічних рішень. Завдяки цьому стане можливим своєчасний контроль, виявлення відхилень, а також реалізація різноманітних заходів щодо збереження довкілля. Форма внутрішньої звітності повинна забезпечувати достовірність даних, які враховуватимуться для задоволення інформаційних потреб користувачів, головним завданням яких є ухвалення управлінських рішень щодо екологічної діяльності підприємства.

Отже, внутрішня звітність як елемент внутрішнього контролю, яка побудована на основі даних бухгалтерського обліку, є необхідною для отримання корисної, зрозумілої та доступної інформації екологічного характеру для управлінського персоналу. Аналіз цієї інформації дозволить власникам приймати правильні рішення, що в свою чергу підвищить ефективність діяльності підприємства загалом.

Список використаних джерел:

1. Яременко Л. М. Внутрішня звітність та її використання для аналізу і контролю. *Agrosvit*. 2024. № 3. С. 68–74. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.3.68>.
2. Очеретко Л. М., Другакова А. С. Удосконалення обліку витрат екологічної діяльності. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 50–54.

МСФЗ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОЗОРОСТІ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) стали важливим фактором у процесі глобалізації економіки, забезпечуючи гармонізацію фінансової інформації між країнами та регіонами світу [1]. Їхне впровадження є ключовим для створення прозорого економічного середовища, посилення довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених осіб, а також сприяння залученню інвестицій у різні галузі економіки.

Одним із головних завдань МСФЗ є забезпечення порівнянності фінансових даних підприємств, незалежно від їх географічного розташування чи галузевої специфіки. Основоположні якісні характеристики фінансової інформації, такі як доречність та правдиве подання, забезпечують її корисність для користувачів. Доречність означає, що інформація впливає на економічні рішення користувачів, допомагаючи їм оцінювати минулі, теперішні та майбутні події. Правдиве подання гарантує, що інформація є повною, нейтральною та вільною від помилок. Посилювальні характеристики, зокрема зрозумілість, порівнянність, своєчасність та перевірюваність, сприяють підвищенню довіри до звітності [3]. Завдяки єдиним стандартам звітності компанії отримують можливість взаємодіяти на міжнародному рівні, зменшуючи бар'єри для входу на зовнішні ринки. Це особливо актуально для компаній, які прагнуть залучити іноземні інвестиції або встановити партнерські відносини з закордонними підприємствами [2].

МСФЗ охоплюють широкий спектр принципів обліку, включаючи вимоги до оцінки активів, зобов'язань, доходів та витрат. Ці стандарти встановлюють чіткі підходи до розкриття фінансової інформації, які враховують реальну економічну цінність активів та зобов'язань. Використання справедливої вартості сприяє актуальності даних, що важливо для оцінки фінансового стану підприємств у динамічних ринкових умовах. Завдяки таким підходам компанії формують надійні фінансові звіти, які відображають реальний стан справ та мінімізують ризик виникнення непорозуміннь серед зацікавлених сторін. Особлива увага приділяється прозорості облікових процедур, що стимулює впровадження сучасних методів аналізу та звітності, створюючи сприятливе середовище для залучення інвестицій та глобального економічного розвитку [3].

Одним із ключових переваг застосування МСФЗ є можливість впровадження єдиних правил звітності для міжнародних компаній та транснаціональних корпорацій. Це сприяє усуненню розбіжностей між місцевими стандартами обліку, що часто створюють труднощі для ведення бізнесу в декількох країнах одночасно. За допомогою МСФЗ підприємства також можуть легше адаптуватися до змінних умов ринку та відповідати сучасним вимогам міжнародного фінансового регулювання.

Водночас впровадження МСФЗ не позбавлене викликів. Для багатьох підприємств це означає значні витрати на навчання персоналу, модернізацію облікових систем та адаптацію внутрішніх процедур до нових стандартів. Особливу увагу варто приділити малим і середнім підприємствам, для яких такі зміни можуть бути фінансово та організаційно складними.

Крім того, існує проблема різної інтерпретації МСФЗ в окремих країнах, що може призводити до неоднозначності у звітності. Для подолання цього виклику необхідно розробляти міжнародні механізми контролю та навчання, які сприятимуть правильному розумінню і застосуванню стандартів [1].

Таким чином, МСФЗ є основою для інтеграції фінансової звітності на глобальному рівні, сприяють прозорості бізнес-процесів, полегшують доступ до міжнародних ринків капіталу та створюють умови для розвитку економічних зв'язків між країнами. Проте їх впровадження потребує комплексного підходу, який враховує як переваги, так і потенційні виклики.

Список використаних джерел:

1. Прозорість та порівнянність фінансової звітності, втілені в МСФЗ. URL: <https://amsfo.com.ua/prozorist-ta-porivniannist-v-msfz-18/>
2. Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. URL: <https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhenja-mizhnarodnih-standartiv-finsanovoi-zvitnosti>
3. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf

УДК 657

Лайчук С.М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Ткачик В.В., студентка освітнього ступеня «магістр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розвиток малого підприємництва є важливим чинником економічного зростання України. Ефективна система оподаткування суб'єктів малого бізнесу створює сприятливі умови для підприємницької ініціативи, стимулює зайнятість та інновації. Дослідження особливостей оподаткування малого підприємництва, аналіз сучасних тенденцій та розробка рекомендацій щодо вдосконалення податкового регулювання є актуальним науковим завданням.

Система оподаткування малого бізнесу ґрунтується на загальних принципах оподаткування та особливих підходах до регулювання підприємницької діяльності. Законодавчо визначено критерії віднесення суб'єктів господарювання до малого підприємництва, що враховують кількість працівників та обсяг річного доходу. В Україні діють загальна та спрощена системи оподаткування, кожна з яких має свої переваги та недоліки.

Спрощена система оподаткування є спеціальним податковим режимом, що передбачає заміну сплати окремих податків і зборів на єдиний податок з одночасним спрощенням обліку та звітності. Її еволюція відображає трансформацію підходів до стимулювання розвитку малого бізнесу та забезпечення фінансової ефективності [1].

Аналіз статистичних даних свідчить про зростання кількості платників єдиного податку та їх фінансової ролі в наповненні місцевих бюджетів. Дослідження структури платників єдиного податку за групами дозволяє визначити особливості використання спрощеної системи різними категоріями підприємств. Співставлення податкового навантаження на суб'єктів малого бізнесу при різних системах оподаткування демонструє значний фінансовий тиск на підприємств, що використовують загальну систему, особливо щодо сплати єдиного соціального внеску. Виявлено проблемні аспекти застосування податкового законодавства, зокрема, недостатню диференціацію ставок єдиного податку, обмеження щодо видів діяльності та обсягів доходу. Вивчення міжнародної практики оподаткування малого підприємництва свідчить про різноманітність підходів до податкового стимулювання малого бізнесу. У розвинених країнах широко застосовуються податкові канікули для новостворених підприємств, прогресивні ставки оподаткування, спеціальні інвестиційні податкові кредити та пільги соціального характеру [2].

Досвід європейських країн демонструє ефективність диференційованого підходу до оподаткування різних категорій малого бізнесу з урахуванням галузевої специфіки та регіональних особливостей. Адаптація передових міжнародних практик до українських реалій може сприяти вдосконаленню вітчизняної системи оподаткування.

На основі проведеного дослідження запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва:

1. Впровадження диференційованих ставок єдиного податку з урахуванням регіональних особливостей та галузевої специфіки діяльності.
2. Розширення граничних обсягів доходу для платників єдиного податку з відповідним коригуванням ставок.
3. Запровадження податкових канікул для новостворених суб'єктів малого підприємництва у пріоритетних галузях економіки.
4. Вдосконалення системи адміністрування єдиного податку через розвиток електронних сервісів та спрощення процедур звітності.
5. Підвищення податкової грамотності підприємств шляхом розвитку консультаційних сервісів та освітніх програм.

Оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні характеризується наявністю спеціального податкового режиму, що забезпечує спрощення процедур обліку та звітності. Проте існуючий механізм потребує вдосконалення в напрямі підвищення його гнучкості, стимулюючого впливу на розвиток малого бізнесу та адаптації до європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> – Дата звернення: 01 трав. 2025.
2. Малий та середній бізнес в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку / за ред. О. І. Амоші. – Харків: ІНЖЕК, 2020. – 232 с.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Перехід до Індустрії 4.0 та активне використання технологій, які її характеризують, викликали значний ажіотаж як серед дослідників в сфері бухгалтерського обліку, так і серед представників інших наук, які вивчають процеси трансформації професійної підготовки фахівців в сфері обліку та прогнозують зміни в діяльності інформаційних систем підприємства в майбутньому. Однією з таких технологій є засоби зі штучним інтелектом, які з одного боку вважаються значною кількістю вчених «панацеєю» від всіх «бухгалтерських недугів», що має забезпечити достовірність та релевантність облікової інформації, а з іншого боку, розглядаються як реальна загроза обліковій професії, оскільки їх застосування скорочуватиме потребу в підготовці бухгалтерських кадрів через мінімізацію обсягів процедур, які необхідно здійснювати бухгалтерам задля формування бухгалтерської звітності. Слід констатувати, що подальший розвиток облікової професії передбачає необхідність розширення професійних компетентностей, вмінь та навичок, якими повинні оволодіти бухгалтери, щоб закріпити та утримати за собою статус основних постачальників інформації для внутрішніх та зовнішніх суб'єктів, які приймають економічні рішення, та соціальних акторів, від яких залежить поведінка економічних суб'єктів та функціонування соціально-економічних інститутів. Вони мають включати здібності бухгалтерів налаштовувати та використовувати системи і засоби зі штучним інтелектом при реалізації облікових процедур, на що також мають відповідним чином прореагувати освітні заклади, удосконаливши освітні програми з підготовки здобувачів освіти в сфері обліку. Обрання такого шляху розвитку сприятиме становленню бухгалтерського обліку як соціальної та інституційної практики.

На думку представників ICAEW засоби штучного інтелекту можуть допомогти бухгалтерам вирішивши три великі проблеми, які підвищують рівень рентабельності облікової системи: 1) Надання кращих і дешевших даних для підтримки прийняття рішень; 2) Отримання нових ідей на основі аналізу даних; 3) Звільнення часу, щоб зосередитися на більш цінних завданнях, таких як прийняття рішень, вирішення проблем, консультування, розробка стратегії, побудова відносин і лідерство [1, с. 8]. Поява нових технологічних інновацій, що дозволяють скоротити процес виконання одних облікових завдань та полегшити порядок виконання інших, в кінцевому випадку призводить до гібридизації облікової професії. Даний висновок підтверджується як на прикладі інкорпорації в систему бухгалтерського обліку інших технологічних інновацій Індустрії 4.0, зокрема, Big Data [3, с. 19], так і дослідженнями С. Ляйтнер-Хантседер та ін., які встановили, що завдання та навички облікових працівників зазнають серйозних змін у наступні 10 років завдяки цифровим технологіям на основі штучного інтелекту. При цьому хоча «основні» ролі та завдання продовжуватимуть існувати в майбутньому, деякі з них виконуватимуть не люди, а технології на основі штучного інтелекту. Для інших «нових» ролей людям потрібно буде використовувати цифрові технології та, певною мірою, співпрацювати з технологіями на основі штучного інтелекту [2, с. 539]. На сьогодні серед вчених відсутня єдина і чітка позиція стосовно того, яким чином засоби зі штучним інтелектом змінюватимуть як систему бухгалтерського обліку, так і облікову професію в цілому. Думки вчених та представників професійного співтовариства в сфері обліку характеризуються як крайнім песимізмом, так і наявністю оптимістичних поглядів стосовно впливу штучного інтелекту як на систему обліку, так і безпосередньо на розвиток облікової професії. Єдине, з чим переважно погоджуються вчені та практики, це те, що бухгалтерський облік зазнає значних змін в найближчому майбутньому (10-20 років), які будуть мати як позитивні (формування розуміння обліку як соціальної та інституційної практики, підвищення статусу бухгалтерів внаслідок гібридизації професії, приділення більшої уваги творчим та креативним аспектам облікових робіт (прийняття професійних суджень, розробка облікової політики, допомога в розробці стратегії тощо)), так і негативні наслідки (скорочення значної кількості бухгалтерів, які виконують рутинні роботи, необхідність оволодіння новими вміннями та навичками роботи із засобами штучного інтелекту) для бухгалтерів.

Список використаних джерел:

1. Artificial intelligence and the future of accountancy. Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW), 2017. 14 p.
2. Leitner-Hanetseder S., Lehner O.M., Eisl C., Forstenlechner, C. A profession in transition: actors, tasks and roles in AI-based accounting. Journal of Applied Accounting Research. 2021. Vol. 22, No. 3. P. 539-556.
3. Легенчук С.Ф., Денисюк, О.М. Перспективи та проблеми розвитку обліку в умовах використання Big Data. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2023. Вип. 3(53). С. 14-20.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЖИТТЕВОГО ЦИКЛУ БУДІВНИЦТВА

Будівельна галузь є однією з ключових складових економіки, що забезпечує розвиток інфраструктури, житлового фонду та виробничих потужностей. Ефективне управління будівельними проектами та їх облікове відображення неможливе без чіткого визначення їх життєвого циклу, що характеризується від стадії проектування до введення об'єктів в експлуатацію. У сучасній літературі використовуються різні терміни, такі як «витрати використання», «витрати життєвого циклу» (LCC), «калькуляція витрат протягом усього життєвого циклу» (WLC) та «оцінка всього життєвого циклу» (WLA). Інтеграція методології LCA (Life Cycle Assessment) у практику управління будівництвом дає змогу оптимізувати використання енергії, мінімізувати викиди парникових газів, а також забезпечити соціально-економічну ефективність функціонування будівельних підприємств упродовж усього життєвого циклу об'єкта. У зарубіжній науковій літературі виділяють різні підходи до реалізації методології оцінки життєвого циклу (LCA), кожен з яких має свої особливості та застосування [2]:

1. LCA на основі процесу (process-based LCA) зосереджений на детальному аналізі кожного етапу виробничого процесу, включаючи всі вхідні та вихідні потоки, такі як сировина, енергія, відходи та викиди. Він забезпечує поділ виробничого процесу на підпроцеси з кількома оцінками впливу на навколишнє середовище на кожному етапі. Такий метод є точним, забезпечуючи детальний аналіз кожного етапу життєвого циклу, але має обмеження через наявність великої кількості достовірних даних, які не завжди доступні. Крім того, вибір процесів для аналізу може бути суб'єктивним, що впливає на результат.

2. LCA за оцінкою «Вхід-вихід» використовує різні елементи економічної системи, де усі вхідні ресурси, енергетичні витрати, витрати та викиди перераховуються в економічні категорії, що дозволяє оцінити вплив різних галузей промисловості на навколишнє середовище. Його основною перевагою є здатність швидко оцінювати широкі економічні взаємозв'язки без необхідності детального аналізу кожного окремого процесу. Однак його недоліком є генералізація: використання усереднених даних по галузях, що не враховує конкретних підприємств чи технологій, а також технологічних відмінностей між країнами, що знижує точність для глобального застосування.

3. Гібридні моделі LCA поєднують переваги обох попередніх методів, дозволяючи поєднати точність процесного аналізу з масштабністю економічних моделей. Ці моделі намагаються подолати обмеження кожного з попередніх підходів, включаючи як детальний аналіз виробничих процесів, так і більш широкий економічний контекст. Гібридні моделі застосовують для порівняння альтернативних проектних рішень, наприклад, у будівництві, де можна порівнювати варіанти з однаковими експлуатаційними характеристиками, але цілком початковими витратами. Наприклад, ці моделі можуть оцінити доцільність використання енергоефективних систем, які споживають високі початкові інвестиції, але знижують витрати в довгостроковій перспективі. Вони часто інтегруються з методологією LCS (Life Cycle Costing), яка враховує не тільки екологічні, а й фінансові аспекти життєвого циклу, що дозволяє отримати більш комплексну оцінку ефективності та витрат.

Оцінка життєвого циклу регламентується низкою міжнародних стандартів, серед яких ключовими є ISO 14040 та ISO 14044, що встановлюють загальні принципи, вимоги та методологію відповідного аналізу. Додатково, стандарт ISO 21930 визначає концептуальні засади та вимоги до екологічних декларацій продукції (Environmental Product Declarations, EPD) для будівельних матеріалів і послуг та визначає чотири етапи життєвого циклу, які використовують у WBLCA (Whole Building Life Cycle Assessment), що зображені на рисунку 1:

1. Модулі A1-A3, що характеризується процесом виробництва (від сировини до готової продукції);
2. Модулі A4-A5 охоплюють процес транспортування та безпосередньо монтаж та/або процес будівництва;
3. Модулі B1-B7 включають технічне обслуговування, ремонт, заміну та реконструкцію, а також експлуатаційне використання води та енергії протягом усього терміну.
4. Модулі C1-C4 – це стадія завершення життєвого циклу.
5. Модуль D є додатковою, необов'язковою частиною, що знаходиться поза межами життєвого циклу системи. Він показує потенційні екологічні вигоди від повторного використання, переробки чи відновлення матеріалів в інших продуктових системах. Відокремлення цього модуля запобігає «подвійному обліку» вигод, наприклад, у випадку повторного використання дерев'яної панелі з однієї будівлі в іншій.

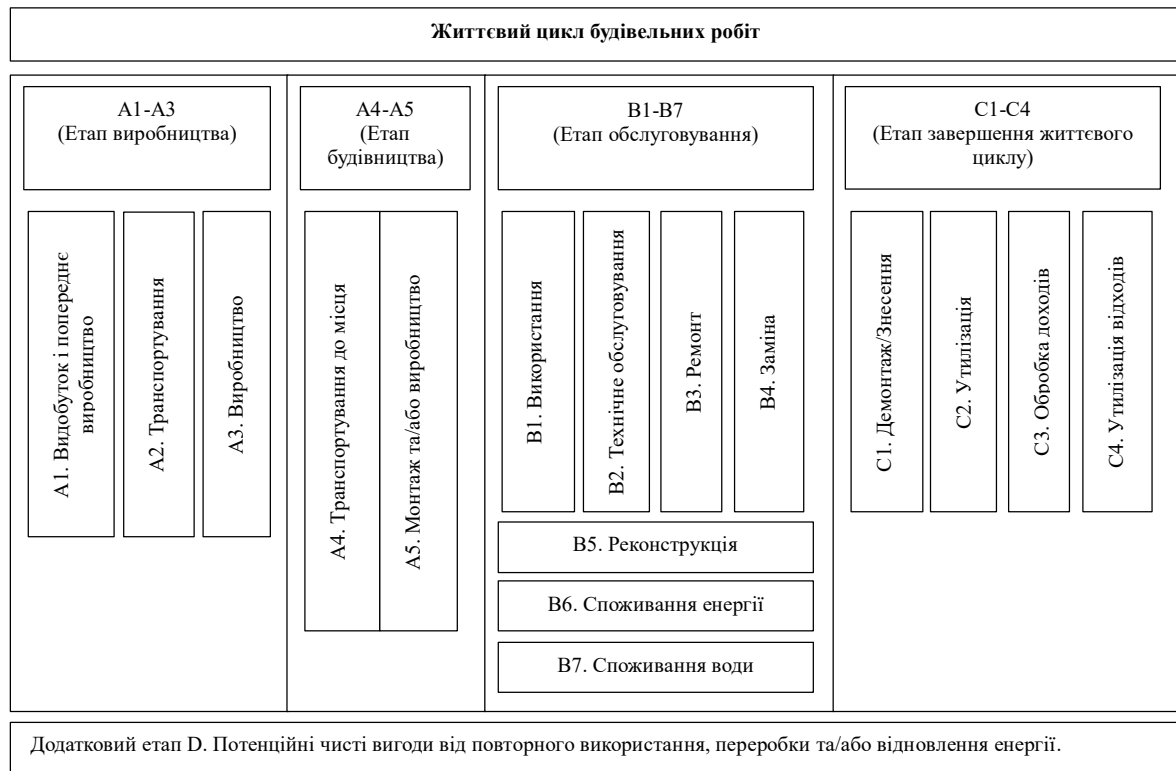

Рис. 1. Етапи життєвого циклу та їх інформаційні модулі для будівельних виробів та робіт [1]

Оскільки життєвий цикл будівництва охоплює тривалий період і включає різні етапи – від підготовчих робіт до ліквідації об'єкта, – його реалізація потребує тісної взаємодії між підприємствами різного профілю. На кожному етапі залучаються суб'єкти з різною виробничо-економічною специфікою: добувні компанії, виробники будівельних матеріалів, транспортно-логістичні організації, проєктні установи, будівельно-монтажні підприємства, сервісні компанії з експлуатації та обслуговування, а також організації, що здійснюють демонтаж та утилізацію. Така багаторівнева кооперація зумовлює необхідність узгодження технічних, фінансових і правових аспектів взаємодії, у тому числі з погляду бухгалтерського обліку та управлінської звітності. Підприємство може бути задіяним лише в окремих етапах реалізації будівельного проєкту, тому усвідомлення своєї ролі в межах цілісного циклу створення, експлуатації та ліквідації об'єкта дозволяє суб'єкту господарювання здійснювати діяльність у загальній системі взаємопов'язаних процесів. Це, зокрема, сприяє покращенню взаємодії з іншими учасниками будівельного ланцюга, забезпеченню узгодженості технологічних і організаційних рішень, підвищенню ефективності використання ресурсів, а також мінімізації виробничих ризиків. Застосування концепції життєвого циклу також сприяє підвищенню прозорості договірних відносин, гармонізації облікових процедур і забезпеченню відповідності вимогам екологічної та соціальної відповідальності. Отже, інформація про життєвий цикл будівництва є важливим інструментом стратегічного управління для будівельного підприємства, оскільки забезпечує системне уявлення про всі етапи реалізації проєкту. Усвідомлення послідовності та взаємозв'язку цих етапів дозволяє підприємству формувати обґрунтовану облікову політику, підвищувати економічну ефективність, оптимізувати використання ресурсів і забезпечувати прозорість фінансової звітності. Зокрема, включення принципів життєвого циклу в систему бухгалтерського обліку дає змогу здійснювати більш точну і релевантну класифікацію витрат, пов'язувати їх з відповідними фазами реалізації проєкту, а також забезпечувати достовірну оцінку активів, зобов'язань і фінансових результатів діяльності. Це своєю чергою сприяє поліпшенню внутрішнього контролю, підвищенню якості фінансового аналізу та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Особливу значущість такий підхід набуває в контексті сучасних вимог сталого розвитку, які передбачають зменшення екологічного впливу, підвищення енергоефективності та відповідальне ставлення до використання природних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. ISO 21930:2017 – *Sustainability in buildings and civil engineering works – Core rules for environmental product declarations of construction products and services*. Geneva: International Organization for Standardization (ISO), 2017. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:21930:ed-2:v1:en>.
2. Schade J. Life cycle cost calculation models for buildings. URL: https://www.researchgate.net/publication/242404432_LIFE_CYCLE_COST_CALCULATION_MODELS_FOR_BUILDINGS.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ
ІТ-ПРОЄКТІВ

У сучасному конкурентному середовищі ІТ-компанії стикаються з постійним тиском щодо оптимізації витрат, підвищення ефективності та максимізації рентабельності проєктів. Управлінський облік виступає потужним інструментом, який дозволяє керівникам приймати обґрунтовані рішення на основі актуальної фінансової та операційної інформації. Розглянемо, як правильно побудована система управлінського обліку може сприяти підвищенню рентабельності ІТ-проєктів.

Управлінський облік – це система збору, обробки та аналізу інформації про діяльність підприємства, установи, організації, спрямована на підтримку прийняття управлінських рішень. На відміну від фінансового обліку, який підпорядковується жорстким нормативним вимогам, управлінський облік гнучкий і адаптується під конкретні потреби бізнесу.

В ІТ-сфері управлінський облік має свої особливості, зумовлені, на думку І. Лоскоріх, незначною часткою матеріальних витрат у структурі собівартості послуг в сфері ІТ, необхідністю високотехнологічної бази, своєчасним оновленням технічного та програмного забезпечення відповідно до темпів росту ІТ, можливістю віддаленої роботи працівників [1, с. 21]. В цілому погоджуючись з виділеними науковцем особливостями управлінського обліку в ІТ-сфері, слід також наголосити і на необхідності враховувати проєктну специфіку роботи та високу частку витрат на персонал у загальній структурі витрат.

Основні елементи управлінського обліку в ІТ-проєктах можна представити в трьох групах (рис. 1).

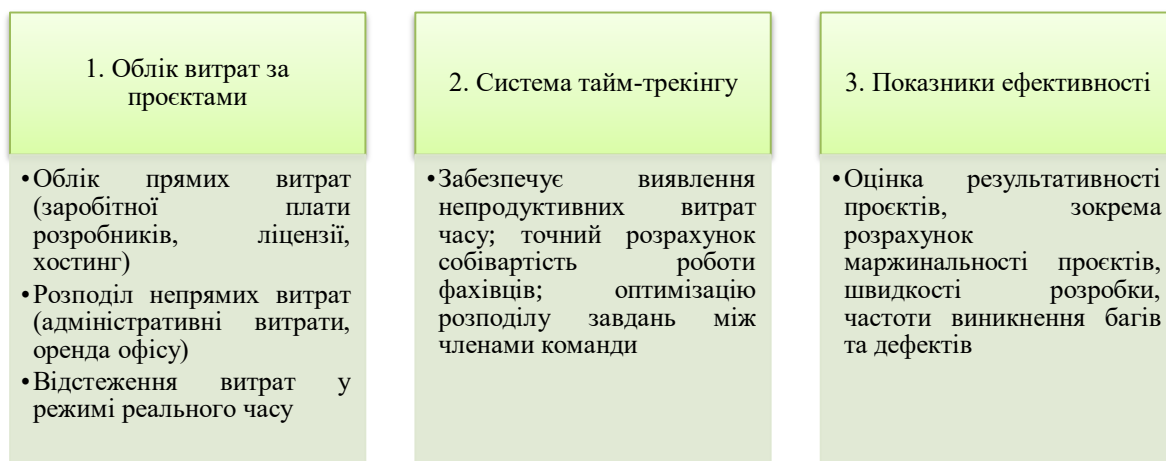

Рис. 1. Елементи управлінського обліку в ІТ-проєктах

Так, точний розподіл витрат за проєктами дозволяє визначити реальну собівартість кожного ІТ-рішення, що передбачає облік прямих витрат, розподіл непрямих витрат, відстеження витрат у режимі реального часу.

Час – найцінніший ресурс у ІТ. Саме ефективна система обліку робочого часу дозволяє виявляти непродуктивні витрати часу; точно розраховувати собівартість роботи фахівців; оптимізувати розподіл завдань між членами команди.

Розробка та відстеження основних показників ефективності допомагає оцінювати результативність проєктів, зокрема розраховувати маржинальність проєктів, швидкість розробки, частота виникнення багів та дефектів. Проте при визначенні показників ефективності слід враховувати, насамперед, ті, «які найбільше відповідають стратегії та цілям вашої ІТ компанії, а їх регулярний моніторинг та аналіз допоможе підтримувати ефективне управління та вчасно реагувати на зміни в бізнес-середовищі» [2, с. 191].

Представлені елементи управлінського обліку в ІТ-проєктах враховуються при розробці конкретних інструментів, що дозволяють перетворити зібрані дані на дієві рішення. Ефективна імплементація цих інструментів забезпечує не лише контроль витрат, але й системний підхід до оптимізації бізнес-процесів, що безпосередньо впливає на фінансові показники. Важливим практичним механізмом, який допомагає ІТ-компаніям трансформувати управлінський облік у реальне зростання прибутковості проєктів, є бюджетування ІТ-проєктів. Так, детальне бюджетування дозволяє встановлювати чіткі фінансові орієнтири

та контролювати витрати на всіх етапах реалізації проєкту. При цьому важливо враховувати оцінку трудовитрат, резерв на непередбачені витрати, а також проводити регулярний перегляд і коригування бюджету.

Крім того, сучасні IT-компанії використовують спеціалізоване програмне забезпечення для автоматизації управлінського обліку. Зокрема, це можуть бути ERP-системи з модулями для проєктного управління, спеціалізовані системи тайм-трекінгу, BI-платформи для візуалізації даних і побудови аналітичних звітів, інтегровані рішення для управління проєктами з фінансовими модулями.

Отже, управлінський облік є незамінним інструментом підвищення рентабельності IT-проєктів, який забезпечує керівників актуальною інформацією для прийняття обґрунтованих рішень. Правильно побудована система управлінського обліку дозволяє точно визначати собівартість проєктів, виявляти неефективні процеси та оптимізувати їх, прогнозувати фінансові результати, а також обґрунтовано розподіляти ресурси між проєктами. В умовах високої конкуренції на IT-ринку саме ефективний управлінський облік часто стає тим фактором, який визначає фінансову успішність IT-компанії та її проєктів.

Список використаних джерел:

1. Лоскоріх Г. Л. Особливості організації управлінського обліку на IT-підприємствах. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2021. № 1(48). С. 20–25. <https://doi.org/10.26642/pbo-2021-48-20-25>
2. Папінко А. І. Управлінський облік бізнес-процесів в IT-компаніях. Дисерт. на здоб. ступ. доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024. 238 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50101/1/Dis%20Papinko%20%d0%90.pdf>

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Управління та організація бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється за допомогою облікової політики. Для визначення процедури бухгалтерського обліку, підготовки фінансової звітності, оцінки активів, зобов'язань та фінансових результатів використовується набір принципів, методів та процедур. Враховуючи специфіку підприємства, стратегічні цілі та вимоги законодавства, облікова політика дозволяє забезпечити єдність підходів до бухгалтерських операцій.

Важливість облікової політики в сучасних умовах господарювання важко переоцінити. Планування, контроль та управління фінансовими ресурсами підприємства є важливим елементом його інвестиційної привабливості.

На даний час методика формування облікової політики потребує вдосконалення. Необхідно адаптувати окремі аспекти уніфікації методів бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів фінансової звітності. План бухгалтерського обліку та окремі субрахунки для обліку деяких операцій залежить від галузі або виду діяльності. Це дозволить автоматизувати процес ведення бухгалтерського обліку, підвищити точність фінансової звітності, спростити аналіз фінансово-господарської діяльності.

Рациональна організація облікової політики допомагає підвищити прозорість фінансової інформації та її дотримання потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів за допомогою ефективної облікової політики.

Щоб правильно організувати бухгалтерський облік, компаніям необхідно чітко продумати облікову політику з урахуванням всіх особливостей: як оцінювати майно та борги; як враховувати доходи та витрати; за якими правилами нараховувати амортизацію; як створювати резерви. Це зробить обліковий процес більш зрозумілим та прозорим.

Компаніям, що активно розвиваються, можна порадижити використовувати методи, які дозволяють швидше списувати витрати на обладнання, вести чіткий облік інновацій і максимізувати розрахунки з партнерами. Для компаній, які працюють стабільно без різкого розвитку, корисно спростити процедури бухгалтерського обліку та контролювати точність фінансових даних.

Аналіз облікової політики повинен включати перевірку структури витрат та доходу, виявлення різниці між запланованими та фактичними показниками, оцінювання того, як використовуються ефективні ресурси, та розподіляючи дані в напрямках.

Дані допоможуть виділити ресурси між різними сферами роботи та краще розподіляти їх. Необхідно вдосконалити підходи до аналізу облікової політики. Бухгалтерський облік повинен бути більш ефективним та простішим для задоволення потреб бізнесу.

Для того щоб на підприємстві вести правильно бухгалтерський облік, потрібно щоб була закріплена облікова політика. Це документ, у якому прописані правила обліку: як обліковувати майно, доходи, витрати та інші операції. Її аналіз можна робити у двох напрямках: 1) загальні правила, які підходять для всіх операцій, і 2) спеціальні правила для окремих ситуацій. Для того щоб зрозуміти чи ефективна облікова політика, потрібно порівнювати результати роботи з попередніми періодами або з результатами конкурентів.

Облікова політика дуже важлива, вона допомагає краще управляти фінансами та дотримуватися законодавства. В обліковій політиці також потрібно врахувати цілі компанії та міжнародні стандарти, щоб звітність була зручною для користувача.

Завдяки правильному застосуванню облікової політики можна уникати помилок у бухгалтерії, є змога знаходити зайві витрати та вирішувати фінансові проблеми, які можуть заважати роботі підприємства.

Отже, облікова політика потрібна для того, щоб допомогти підприємству працювати стабільно та залишатися конкурентоспроможним

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерський облік: теорія та практика" (автор Бутинець Ф.Ф., - Режим доступу: <https://surl.li/cluwss>
2. Бойко Л.Г. Облікова політика підприємства: конспект лекцій - Режим доступу: <https://surl.li/hpgnyt>
3. Коваль Л. В. Облікова політика в управлінні підприємством – Режим доступу: <https://surl.li/ohsas2>

УДК 657

Мухіна У.І., студентка 4-го курсу групи ОО-6,
Науковий керівник: Лайчук С.М., к.е.н., доц.,
доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЗРАХУНКИ ТА ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ З ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Податок на додану вартість (ПДВ) є одним з головних джерел надходження до бюджету України. Доходи Державного бюджету України у 2024 році складають 3123,5 млрд. грн., з них ПДВ – 268,30 млрд. грн. (8,59 %) [1], що складає 92 % від запланованого.

Під час розрахунків з ПДВ та формуванні податкової звітності виникають певні проблеми, які впливають на діяльність суб'єктів господарювання.

При здійсненні операцій з постачання товарів або послуг платник податку, тобто продавець, повинен у встановлені строки скласти податкову накладну, зареєструвати її в ЄРПН та, за вимогою покупця, надати її йому. З початком повномасштабної війни в Україні з 24 лютого 2022 року до 27 травня 2022 року діяв так званий «пільговий період», коли строки, встановлені Податковим кодексом України, були зупинені. Однак з 16 січня 2023 року запроваджено нові строки для реєстрації ПН/РК в ЄРПН, які діють під час воєнного стану і ще шість місяців після його завершення чи скасування [2]. У разі порушення цих строків передбачено штрафи, хоча з початком воєнного стану їх розміри були дещо зменшені. Водночас не завжди застосування таких санкцій є справедливим. Наприклад, якщо прострочення відбулося не з вини платника податків, а через об'єктивні обставини, як-от мобілізація керівника до лав ЗСУ, втрата документації через бойові дії або розташування підприємства на тимчасово окупованій території, суд може стати на бік платника.

На початку повномасштабного вторгнення, а також і нині спостерігаються технічні проблеми у функціонуванні ЄРПН, що значно ускладнює роботу бухгалтерів. Це призводить до збільшення часу на обробку документів, затримок у відображенні податкового кредиту, що, у свою чергу, у свою чергу, призводить до затримок у поданні звітності, порушення термінів реєстрації накладних та виникнення податкових ризиків для підприємств. Зокрема, почастишали випадки необґрунтованого блокування податкових накладних, що перешкоджає своєчасному формуванню податкового кредиту. Але у разі якщо у роботі електронного кабінету виявлена технічна помилка, штрафні санкції не застосовуються [3].

В умовах воєнного стану підприємства зіштовхуються з перешкодами, які ускладнюють своєчасне та повне виконання податкових обов'язків: перебої в енергопостачанні, масовані обстріли, руйнування інфраструктури, часті повітряні тривоги, обмежений доступ до інтернету та мобільного зв'язку, а також нестача персоналу через мобілізацію. Усе це об'єктивно впливає на можливості бізнесу щодо складання, реєстрації та подання податкової звітності, в тому числі й звітності з ПДВ.

Серед основних складностей є часті зміни законодавства, що регулює ПДВ, зокрема уточнення порядку складання податкових накладних, термінів їх реєстрації та застосування податкового кредиту. Це призводить до необхідності постійного моніторингу нормативно-правових актів та адаптації облікової політики підприємства. Також проблемою є помилки при заповненні податкових накладних, які можуть стати підставою для відмови в податковому кредиті. Формування звітності з ПДВ також потребує особливої уваги до деталізації операцій, узгодження з даними бухгалтерського обліку та своєчасності подання, оскільки будь-які помилки або несвоєчасність можуть спричинити фінансові втрати або адміністративну відповідальність.

Можна зробити висновок, що основними труднощами для суб'єктів господарювання залишаються складність нормативного регулювання, нестабільність податкового законодавства, технічні збої, а також ризики, пов'язані з помилками у податкових накладних і документах. Ці фактори не лише ускладнюють ведення обліку, а й можуть призводити до фінансових втрат через штрафи, втрату податкового кредиту або донарахування податкових зобов'язань. Для подолання зазначених проблем необхідно забезпечити стабільність та прозорість податкового законодавства, підвищити кваліфікацію бухгалтерів і податкових консультантів, а також вдосконалити функціонування електронних сервісів, пов'язаних із реєстрацією податкових накладних і поданням звітності. Раціональний підхід до вирішення цих питань сприятиме не лише зменшенню податкового навантаження, а й підвищенню податкової дисципліни та ефективності адміністрування ПДВ в Україні.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. Бюджет 2024 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
2. Головне управління ДПС у Запорізькій області. Строки реєстрації податкових накладних під час дії воєнного стану. URL: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/781230.html>
3. Офіційний портал Державної податкової служби України у Запорізькій області. Технічні проблеми на сервері ДПС. URL: <https://zp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-874946.html>

Назаренко Т.П., к.е.н., доц.
доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Сорокіна А.С., студентка 4 курсу групи ОО-6
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИКИ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ

Сучасні умови ведення бізнесу вимагають ретельного контролю за розрахунками з підзвітними особами для забезпечення фінансової стабільності та прозорості діяльності підприємств. У зв'язку зі збільшенням випадків фінансових порушень та недоліків у відображенні в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності операцій з підзвітними особами, необхідно вдосконалювати методи і підходи до аудиту в цьому напрямку. Як зазначено в Законі України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" [1] аудит розрахунків з підзвітними особами має забезпечувати точність, законність і достовірність фінансової звітності, що є основою для аудиторського висновку.

Основними проблемними питаннями при перевірці правильності оформлення звітних даних, повноти та достовірності обліку виданих коштів та їх використання, а також невідповідності документів внутрішнім стандартам і чинному законодавству.

Планування роботи аудитора та його документальне забезпечення є ключовими етапами у процесі перевірки розрахунків з підзвітними особами. Під час підготовки плану аудиту важливо визначити мету та завдання аудиту. Аудит розрахунків з підзвітними особами дозволяє виявляти і усувати недоліки в оформленні первинних документів, оцінювати їх відповідність внутрішнім стандартам компанії і законодавству, а також аналізувати цільове використання виданих коштів. Аудитори перевіряють, чи підтверджені витрати, котрі зазначені в звітах про використання коштів наданих на відрядження та підзвіт, відповідними документами, і чи були повернені невитрачені кошти в установлений термін.

Важливим аспектом аудиту є оцінка ефективності системи внутрішнього контролю за розрахунками з підзвітними особами, що допомагає запобігти фінансовим зловживанням та шахрайству. Впровадження ефективних процедур внутрішнього контролю разом з ретельним аудитом підвищує достовірність фінансової звітності та забезпечує прозорість використання виданих під звіт коштів [2].

Метою аудиту є формування незалежної оцінки аудитора щодо достовірності, законності та правильності відображення виданих під звіт коштів та їх цільового використання в обліку і звітності. Завдання аудиту є перевірка:

1. Законності та обґрунтованості надання коштів під звіт на відрядження або господарські потреби.
2. Правильності оформлення первинних документів та відповідності строків відряджень.
3. Коректності отримання та використання підзвітних сум.
4. Своєчасності повернення невикористаних коштів.
5. Правильності відображення даних у бухгалтерських реєстрах і фінансовій звітності.

Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з підзвітними особами для підвищення економічної безпеки підприємства є важливим для ефективності контролю та зниження фінансових ризиків, що описано в роботі Меліхової та Лукашової [3].

Об'єкти аудиту для розрахунку з підзвітною особою:

1. Перевірка законності розрахункових операцій з відповідальною особою.
 2. Контроль дотримання встановлених строків повернення підзвітних невитрачених коштів, відповідно до постанови ПНБУ "Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні" № 148
 3. Проведення аудиту відповідно до встановлених норм. Наказ МФУ №59 "Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон"[5] та до міжнародних стандартів INTOSAI [4].
 4. Аналіз стану контролю за своєчасним звітуванням та цільовим використанням підзвітних коштів.
- Для успішного виконання завдань аудиту розрахунків з підзвітними особами необхідно розробити відповідну документацію, включаючи робочі документи аудитора, що забезпечить систематичність та комплексність перевірки [3].

1. Робочий документ аудитора РО-1.1 - Перевірка правильності оформлення наказів про відрядження. В якому детально перевіряються дані про номер наказу та його дату; ПІБ підзвітних осіб; термін, місто та мету відрядження.

2. Робочий документ аудитора РО-1.2 Перевіряється номер; дата; ПІБ підзвітних осіб; підписи та печатки сторін, що відряджає та приймає особу-відрядженого.

3. Робочий документ аудитора РО-1.3. Перевірка правильності оформлення звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт. Аналізують відповідність номер та дату; ПІБ підзвітних осіб;

підписи керівника, бухгалтера, касира та підзвітної осіб; також важливими моментами є кореспонденція рахунків та суми.

4. Робочий документ аудитора РО-2. Відбувається аналіз призначення авансу та його фактичне використання, рахунки обліку витрат та можливі відхилення.

5. Робочий документ аудитора РО-4. Здійснюється перевірка граничних розмірів добових по Україні та закордон.

6. Робочий документ аудитора РО-5. Аналіз інформації, зазначеної в авансовому звіті та доданих до нього документах.

7. Робочий документ аудитора РО-6. Перевірка відповідності сум видачі під звіт у ВКО та даними зазначеними у журналі реєстрації.

8. Робочий документ аудитора РО-7 Аналіз правильності використання коштів виданих підзвітних за видами витрат

9. Робочий документ аудитора РО-8 - Перевірка правильності відображення розрахункових операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Таким чином, було вдосконалено документальне забезпечення аудиту розрахунків з підзвітними особами підприємства, яке, на відміну від наявного, містить: анкету перевірки, програму аудиту та робочі документи аудитора для перевірки розрахунків з підзвітними особами. Це дозволить провести аудит на високому рівні та сформувавши достовірний аудиторський висновок, що сприятиме збереженню конкурентних переваг аудиторської фірми на ринку аудиторських послуг.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>
2. Чакалова Н.С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах / Н.С. Чакалова // Агросвіт, 2018. - № 22. – С. 81-90.
3. Меліхова Т. О., Лукашова М. А. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з підзвітними особами для підвищення економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6826>
4. Міжнародні стандарти INTOSAI. *INTOSAI*. URL: <https://www.intosai.org/documents/open-access.html>.
5. Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ М-ва фінансів України від 13.03.1998 № 59: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text>

УДК 339.5

Назаренко Т.П., к.е.н., доц. доцент кафедри ІСУО
Старовойт М.Р., здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр», гр. ОКМ-1
Державний університет «Житомирська політехніка»

РЕФОРМА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МИТНИХ СКЛАДІВ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Митні склади відіграють важливу роль у забезпеченні гнучкості зовнішньоекономічної діяльності, дозволяючи компаніям зберігати товари під митним контролем із відтермінуванням митного оподаткування. Відповідно до положень Митного кодексу України (зокрема статей 121, 124, 427, 429), визначено загальні умови функціонування цього режиму, включаючи правовий статус митних складів, терміни зберігання товарів, правила доступу тощо [1]. Проте сучасні виклики, такі як збройна агресія, необхідність інтеграції до митного простору ЄС та швидка цифровізація державного управління, актуалізують потребу у глибокій трансформації нормативного регулювання.

По-перше, на практиці з'являються суттєві обмеження щодо застосування режиму митного складу у форс-мажорних ситуаціях, зокрема при втраті або знищенні товарів внаслідок воєнних дій. Митний кодекс містить загальні положення щодо знищення товарів, але не передбачає спрощених процедур документального підтвердження обставин непереборної сили, що створює ризики подвійного трактування норм і додаткового навантаження на бізнес [1]. За матеріалами дослідження Лайчук С.М. та співавторів, присвяченого статистичному аналізу ефективності використання митних складів у період воєнного стану в Україні, можна зробити висновок про необхідність адаптації регуляторних механізмів до специфічних умов функціонування митної інфраструктури під час збройного конфлікту [3].

По-друге, існує розбіжність між вітчизняним регулюванням та положеннями Митного кодексу Європейського Союзу, зокрема щодо взаємодій митних складів із системою авторизованих економічних операторів (АЕО). В умовах адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС варто переглянути регламентовані процедури доступу до режиму, зменшити адміністративні бар'єри, синхронізувати обов'язки суб'єктів ЗЕД і митних органів. Дослідження наукових напрацювань Князева В.С., присвячених організаційно-правовим засадам функціонування складів митних органів, дає підстави стверджувати про потребу перегляду чинного розподілу відповідальності між різними суб'єктами митних правовідносин і удосконалення контрольних механізмів у контексті динамічних змін зовнішньополітичної ситуації [2].

По-третє, актуальним напрямом є цифровізація митного контролю, що потребує впровадження електронного документообігу, автоматизованих систем моніторингу та ідентифікації товарів у режимі реального часу. Наразі законодавство не передбачає комплексної цифрової моделі роботи митних складів, що обмежує ефективність контролю та створює передумови для зловживань. Крім того, потребує оновлення підхід до визначення митної вартості товарів, що зберігаються тривалий час. Відсутність чітких інструкцій для митних органів щодо оцінки товарів після зберігання сприяє неоднозначності і може викликати надмірний податковий тиск.

У контексті воєнного часу зростає потреба в спеціальних правових механізмах захисту митних складів, що розташовані поблизу зон бойових дій. Законодавство має передбачити можливість оперативного переміщення товарів без надмірного документообігу, забезпечуючи водночас прозорість процедур. Виходячи з публікацій Гужевської Л.А. та співавторів, присвячених задачам вибору митного складу як ланки міжнародного ланцюга постачань, можна зробити висновок про доцільність застосування математичних методів оптимізації при плануванні розміщення об'єктів митної інфраструктури [4].

Водночас, в умовах євроінтеграції доцільно активізувати співпрацю з митними органами країн-членів ЄС щодо спільного визнання процедур митного контролю, а також розвитку митної інфраструктури за зразком логістичних хабів.

У перспективі модернізація митного законодавства повинна відбуватися за такими напрямками:

- розробка спрощених процедур для випадків форс-мажору;
- гармонізація з нормами ЄС, зокрема у взаємодії з АЕО;
- інтеграція цифрових технологій, зокрема блокчейн та IoT у систему обліку й контролю;
- створення спеціалізованих режимів для товарів із особливими умовами зберігання (фармацевтика, продукти харчування);
- впровадження екологічних стандартів функціонування складів відповідно до Європейського зеленого курсу.

Таким чином, реформування митного режиму складу на основі Митного кодексу України з урахуванням сучасних викликів сприятиме не лише його адаптації до міжнародних стандартів, а й підвищенню інвестиційної привабливості України як транзитної та логістичної держави.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 20 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 23.04.2025).
2. Князев В.С. Організаційно-правові засади функціонування складів митних органів / В.С. Князев // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2020. – Вип. 46. – С. 65–69 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2020_46_15.
3. Лайчук, С. М., Поліщук, І. Р., Когут, К. С., & Синицька, Н. В. (2024). Статистичний аналіз ефективності використання митних складів під час застосування митних режимів у період воєнного стану в Україні . *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*, (2(58), 12–23. [https://doi.org/10.26642/pbo-2024-2\(58\)-12-23](https://doi.org/10.26642/pbo-2024-2(58)-12-23)
4. Гужевська Л.А. Задача вибору митного складу як ланки міжнародного ланцюга постачань / Л.А. Гужевська, В.І. Яцик, О.О. Литвин // Вісник Національного транспортного університету. – 2015. – № 31. – С. 153–160 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vntu_2015_31_21.

ВІДОБРАЖЕННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ПЕРВІСНОЇ ВАРТОСТІ АКТИВІВ

Митні платежі є невід'ємною частиною кожного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Часто митні платежі складають значну частину витрат підприємства, тому їх відображення в бухгалтерському обліку є важливим як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів звітності.

Згідно підпункту 1 пункту 1 ст.4 Митного кодексу України митні платежі складаються з:

- а) мита;
- б) акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);
- в) податку на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції) [1]

Митні платежі включаються до первісної вартості активів, так як згідно пп. 10 та 11 МСБО 2[2], п.16 а) МСБО 16[3], п.27 а) МСБО 38[4], п.8 НП(С)БО 7[5], п.11 НП(С)БО 8[6], п.9 НП(С)БО 9[7], первісна вартість об'єкта основних засобів, нематеріальних активів, запасів включає суми ввізного мита та суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням), якщо вони не відшкодовуються підприємству. В цьому разі непрямими податками є акцизний податок та податок на додану вартість. Податок на додану вартість відшкодовується при імпорті, тому до первісної вартості не включається.

Нині, не всі суми у показниках підприємства можна прочитати у фінансовій звітності або побачити на рахунках, так як їх згортають, що і дозволяє законодавство.

Метою даної публікації є надання пропозицій щодо прозорого відображення митних платежів як складової первісної вартості активів у фінансовій звітності та на рахунках підприємств. Для вирішення поставленої мети рекомендуємо наступне:

- формувати окремі аналітичні рахунки в межах рахунків обліку основних засобів, запасів та нематеріальних активів в частині узагальнення інформації про складову митних платежів для управлінського обліку, що дозволить виділити яку частину первісної вартості об'єктів складають митні платежі, а також для формування масиву даних для розкриття у примітках до фінансової звітності (візуальну інтерпретацію пропозиції представлено на рис. 1);

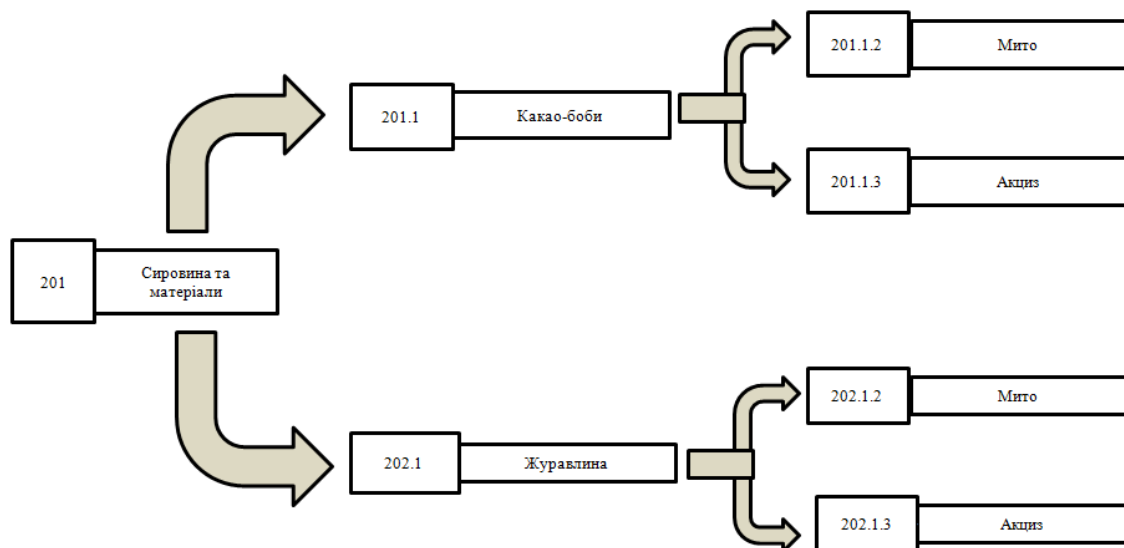

Рис. 1. Приклад аналітичних рахунків для митних платежів по кожному об'єкту обліку

- відображати інформацію щодо розміру митних платежів та інших складових первісної вартості у примітках до фінансової звітності, якщо така інформація є суттєвою та доречною для користувачів фінансової звітності та може вплинути на рішення.

Отже, застосування вище вказаних пропозицій, надає можливість управлінському персоналу підприємства точно відстежувати суму митних платежів по кожному об'єкту активів та ефективніше приймати управлінські рішення, а розкриття такої інформації у примітках дозволить оцінити структуру первісної вартості активів.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 20 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text.
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" : Наказ М-ва фінансів України від 27.04.2000 № 92 : станом на 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 18.10.1999 № 242 : станом на 17 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>.
7. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 20.10.1999 № 246 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

УДК 657.221:504.03

Панійван К.Є., здобувачка вищої освіти третього рівня
Науковий керівник: Замула І.В., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах запровадженого в Україні воєнного стану малий бізнес виконує надзвичайно важливу функцію у створенні робочих місць, зростанні доходів громадян і підтримці економічної стабільності держави. Однією з найпоширеніших організаційних форм малого бізнесу є фізичні особи-підприємці (ФОП), які складають значну частину економічно активного населення. За підсумками першого півріччя 2024 року в Україні зареєстровано 1,666 млн ФОП [1], і їхня кількість продовжує зростати.

У сучасних умовах бухгалтерський облік ФОП має бути гнучким та відповідати чинному законодавству. Від ефективної організації обліку залежить успішність діяльності підприємця: прозорість бізнес-процесів, правильність податкового обліку, фінансова стабільність суб'єкта господарювання.

Методи та особливості організації обліку залежать від податкового статусу ФОП, зокрема від того, чи обрали вони спрощену систему оподаткування. На відміну від юридичних осіб, ФОП на єдиному податку мають спрощені вимоги до облікових процедур. До них не застосовуються міжнародні стандарти фінансової звітності, вони зазвичай не затверджують накази про облікову політику і не використовують типовий план рахунків. Облікову діяльність часто здійснюють самостійно, проте все більшої популярності набуває аутсорсинг бухгалтерських послуг.

Облік фізичних осіб-підприємців регулюється виключно національними нормативно-правовими актами, такими як Податковий кодекс України, відповідні закони, інструкції, накази Міністерства фінансів та Державної податкової служби.

ФОП першої та другої груп єдиного податку, а також третьої групи без реєстрації платниками ПДВ, ведуть облік доходів у довільній формі із щомісячною фіксацією отриманого доходу [2]. Водночас ФОП третьої групи, які зареєстровані платниками ПДВ, мають обов'язок вести облік доходів і витрат за встановленою типовою формою.

Згідно з п. 177.10 ст. 177 Податкового кодексу України [2], фізичні особи-підприємці зобов'язані вести облік доходів і витрат та зберігати документи, що підтверджують походження товарів. Облік може здійснюватися як у паперовій, так і в електронній формі, зокрема через електронний кабінет платника податків.

ФОП платники єдиного податку I–III груп без ПДВ можуть вести облік у будь-якій зручній формі, головне – щомісячно відображати суми отриманих доходів [2]. Це суттєво спростило облікові процедури порівняно з раніше чинними вимогами.

ФОП, які є платниками ПДВ, повинні вести облік за типовою формою та у разі електронного обліку використовувати формати файлів ".xls" або ".xlsx", якщо облік не ведеться через електронний кабінет [3]. Така деталізація законодавчих вимог сприяє зменшенню рівня правової невизначеності й покращенню прозорості податкової звітності.

Для правильного визначення об'єктів оподаткування та податкових зобов'язань ФОП повинні вести первинні документи, регістри обліку та інші документи, що підтверджують дані податкової або митної звітності. Порушення цих вимог може призвести до штрафних санкцій, донарахування податків, або виключення з реєстру платників єдиного податку за результатами податкових перевірок.

Особливу увагу слід приділяти обліку товарних запасів, що регламентується наказом Міністерства фінансів України від 03.09.2021 №496 [4]. Цей документ встановлює обов'язкові правила обліку для ФОП, які здійснюють реалізацію товарів, а також для осіб, що здійснюють розрахункові операції в господарських об'єктах фізичних осіб-підприємців.

Відповідно до чинного порядку, фізичні особи-підприємці можуть вести товарний облік як у паперовій, так і в електронній формі, що позитивно впливає на цифровізацію їхніх бізнес-процесів. Однією з основних проблем у цій сфері залишається відсутність належно оформлених первинних документів у багатьох підприємств. Для подолання труднощів, пов'язаних із цифровізацією, та для формування ефективної системи облікового забезпечення управлінських рішень ФОП необхідно:

- використовувати сучасне програмне забезпечення з можливістю роботи офлайн, у тому числі під час перебоїв електропостачання;
- залучати кваліфікованих бухгалтерів;
- визначити вимоги до інформації для формування управлінських звітів у вибраному програмному середовищі.

Таким чином, бухгалтерський облік у ФОП на спрощеній системі оподаткування є значно простішим у порівнянні з юридичними особами. Його організація регулюється лише нормами українського

законодавства — зокрема Податковим кодексом, нормативними актами Міністерства фінансів та роз'ясненнями податкових органів. Проте серед основних проблем залишаються нечіткість окремих норм і недостатній рівень цифровізації обліку, що потребує невідкладного вирішення для підвищення ефективності ведення бізнесу.

ФОП на загальній системі оподаткування ведуть облік згідно зі статтею 177 Податкового кодексу України, із значно більшими вимогами щодо первинної документації, необхідної для правильного визначення об'єкта оподаткування — чистого оподаткованого доходу.

Особливості обліку у ФОП на загальній системі полягають у:

1. Можливості вибору форми ведення обліку (паперової чи електронної) без обов'язкового повідомлення податкових органів;
2. Обов'язковому використанні належно оформлених первинних документів для підтвердження доходів і витрат, при цьому існують ризики невизнання деяких документів контролюючими органами;
3. Можливості внесення виправлень в електронних формах шляхом додавання рядків із відповідними коригуючими значеннями;
4. Необхідності зберігати облікові дані щонайменше три роки після закінчення звітного періоду.

Ці аспекти наголошують на потребі у професійному веденні обліку та посиленні цифровізації для успішного функціонування ФОП на загальній системі.

В останні роки в Україні все ширше впроваджуються цифрові технології у сфері бухгалтерського обліку підприємств. Основні напрями використання цифрових інструментів включають:

- Автоматизацію обліку — за допомогою хмарних сервісів, електронного документообігу, аналітичних інструментів і інтернет-банкінгу, що суттєво підвищують точність і швидкість облікових процесів;
- Електронний кабінет платника податків — як платформа для подання звітності й взаємодії з контролюючими органами онлайн;
- Використання електронного підпису, який забезпечує юридичну силу електронних документів та сприяє інтеграції з європейськими цифровими стандартами.

Застосування цифрових технологій сприяє підвищенню прозорості, мінімізації людських помилок і розвитку культури відповідального ведення обліку серед підприємств.

У підсумку, інтеграція цифрових інструментів є не лише сучасною вимогою, а й важливою передумовою для зміцнення конкурентоспроможності підприємств.

Запровадження нових законодавчих норм, орієнтованих на гармонізацію з директивами ЄС, вимагає від фізичних осіб-підприємців високої гнучкості та готовності до постійних змін. Успішна адаптація до нових вимог можлива завдяки впровадженню цифрових технологій, які спрощують облік, підвищують прозорість та забезпечують ефективну взаємодію з податковими органами. Ведення обліку з використанням сучасних програм і залучення кваліфікованих працівників дозволить зменшити податкові ризики й підвищити фінансову дисципліну.

Надалі важливим напрямом наукових досліджень має стати вивчення впливу цифровізації на практику обліку у ФОП, а також розробка інноваційних рішень для оптимізації облікових процесів в умовах постійних змін економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Кількість ФОПів в Україні: дані на кінець I півріччя 2024 р. *Скільки-скільки?*. URL: <https://skilky-skilky.info/v-ukraini-kilkist-fopiv-zrosla-na-11-vid-tohorich/>
2. Податковий кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>
4. Про затвердження Порядку ведення обліку товарних запасів для фізичних осіб - підприємців, у тому числі платників єдиного податку. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1411-21#Text>

Панічук О.В., аспірант
Науковий керівник: Мороз Ю.Ю., д.е.н., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОБЛІКОВИЙ КОМПЛАСНС В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Основним завданням облікової системи господарських організацій є надання стейкхолдерам повної, достовірної та своєчасної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Якість інформації, яка формується в системі рахунків бухгалтерського обліку забезпечує уникнення ризиків, що призводять до економічних втрат, недовіри інвесторів, можливих спотворень, помилок і шахрайства у відносинах при розрахунках з дебіторами і кредиторами. У зв'язку з цим особливо актуальним є питання відповідальності обліку за мінімізацію ризиків у процесі оцінювання кредитоспроможності господарських організацій.

Кредитоспроможність як інтегральний показник економічного стану господарської організації дає можливість здійснювати оцінку ймовірності відповідальності за наявні і майбутні зобов'язання щодо їх оплати відповідно до встановлених норм діючого законодавства та/або договірних умов.

Система якості формування показника кредитоспроможності має забезпечуватися за допомогою відповідних інструментів, які формують бухгалтерську відповідальність через комплаєнс-контроль [1].

На основі підходів проведеного дослідження в праці Пилипенко Л. М. [2] до методів забезпечення якості облікової інформації в сфері управління кредитоспроможністю можна віднести наступні види:

1) нормативні, які є первинні та визначаються обліковою політикою і спрямовуються на задоволення інформаційних потреб користувачів через встановлення правил відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, їх узагальнення за окремими показниками та розкриття даних про них у звітності. При цьому, здійснюється комплаєнс-контроль на відповідність інформації системі нормативно-правових актів та роз'яснювальних матеріалів пов'язаних з регулюванням облікового, аналітичного і контрольного забезпечення формування показників щодо платіжних зобов'язань і платіжних активів дебіторів та кредиторів;

2) організаційні, пов'язані із забезпеченням функціонуванням якісної облікової системи господарської організації як кредитора у складі оперативного-технічного, фінансового, управлінського, статистичного обліку та податкових розрахунків, яка потребує компетентного бухгалтерського персоналу, використання ефективного програмного забезпечення та здійснення контрольних регламентних процедур за достовірністю відображення господарських операцій при розрахунках з постачальниками, підрядниками, покупцями і замовниками;

3) обліково-методологічні, що потребують удосконалення процесу формування показників необхідних для ідентифікації та інтерпретації стану платіжних боргів за кредиторською і дебіторською заборгованістю та їх оприлюднення та/або надання стейкхолдерам управлінської діяльності в сфері розрахунків з постачальниками і покупцями. Варто звернути увагу, що на сьогодні виходячи з критеріїв визнання об'єктів обліку, підходів до їх оцінювання, способів представлення у звітності інформації для потреб управління кредитоспроможністю характеризується не досконалою методологією бухгалтерського обліку і системою показників фінансової звітності. Тож, забезпечення високої якості інформації для процесу управління кредитоспроможністю на етапах прийняття рішень щодо можливості придбання і постачання ресурсів та виконання розрахункових операцій відповідно з договірними умовами є неможливим в рамках існуючої нормативно-законодавчої системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності;

4) контрольні, що мають охоплювати форми, методи і процедури підтвердження якості інформації через систему облікового комплаєнсу як основи внутрішнього контролю. Обліковий комплаєнс-контроль в сфері забезпечення якісного управління процесу оцінювання кредитоспроможності це сукупність безперервних процедур спрямованих на постійне підтримання оптимізації співвідношення між платіжними зобов'язаннями і платіжними активами господарської організації.

Ефективна комплаєнс-система в сфері відносин з постачальниками і покупцями має забезпечити попередження ризиків та самодостатній розвиток господарської організації, достовірність фінансової звітності та дотримання нормативних регламентів.

Список використаних джерел:

1. Булкот Г.В., Бугай Н.О. Комплаєнс у системі внутрішнього контролю суб'єкта господарювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 5. С. 98 – 102.
2. Пилипенко Л. М. Підходи до забезпечення якості облікової інформації. *Економічний простір*. 2018. № 130. С. 168-176.

Поліщук І.Р., к.е.н., доц.,
доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Лук'янчук В.О., студентка 1 курсу, гр. ЕК-8
Державний університет «Житомирська політехніка»

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ КОРПОРАТИВНОГО ШАХРАЙСТВА

Ведення бізнесу в сучасних умовах характеризується відповідальністю керівництва підприємства перед контрагентами: працівниками, власниками корпоративних прав, постачальниками ресурсів, покупцями та замовниками. Причинами виникнення корпоративного шахрайства є недостатня матеріальна мотивація працівників, відсутній чіткий механізм запобігання протиправних дій у внутрішніх та зовнішніх нормативних документах, не розуміння наслідків здійснених правопорушень під час невиконання договірних зобов'язань відповідно до чинного законодавства перед суб'єктами, що уповільнює процес виробництва, викривлює розмір собівартості кінцевого продукту та зменшує розмір податкових надходжень до Державного бюджету.

Назарова К.О., Копчикова І.В. вважають, що ефективна програма у виявленні шахрайства та запобіганні йому включає: політику етики компанії – ставлення до шахрайства з боку вищого керівництва; обізнаність щодо шахрайства – розуміння природи, причин і характеристик шахрайства; оцінку ризиків шахрайства – оцінку ризику різних видів шахрайства; постійні перевірки – внутрішній аудит, який враховує ризик шахрайства та виконує відповідні процедури; попередження і виявлення – дії, що застосовуються для зниження можливості заподіяння шахрайства і переконання співробітників не вчинювати шахрайство з огляду на імовірність його виявлення та покарання; дослідження – процедури та ресурси для ґрунтовного розслідування і повідомлення про події, пов'язані з підозрами щодо шахрайства [1, С. 300]. Розробка та впровадження Кодексу корпоративної етики дозволить систематизувати можливі ризикові ситуації та способи їх вирішення, що сприятиме гармонійному розвитку підприємства відповідно до чинного законодавства.

Розробка внутрішніх регламентних документів є основою для впровадження дієвого внутрішнього аудиту і дозволить виявляти незаконні дії під час виконання господарських операцій або в цілому бізнес-процесів і сприятиме підвищенню довіри контрагентів до оприлюдненої фінансової звітності.

На основі вивчення можливих видів корпоративного шахрайства та зловживань можна їх систематизувати в такі групи: 1) корупція (створення незаконних перешкод для доброчесного ведення бізнесу, конфлікт майнових та немайнових інтересів контрагентів з підприємством); 2) незаконне привласнення (розкрадання) готівки, запасів та інших активів (використання необоротних активів не за призначенням); фактична сума активів, якими володіє підприємство, не відповідає сумі активів, відображених у фінансовій звітності; невідповідність чинному законодавству підстав для відображення в позабалансовому обліку активів, які є його власністю; здійснення шахрайських виплат, викрадення касових чеків та готівки; 3) фальсифікація фінансової звітності (нааявність часових розбіжностей у відображенні операції у фінансовій звітності та фактичної дати її здійснення; визнання фіктивних доходів, зобов'язань, витрат або їх приховування, неправильна оцінка активів).

Дослідження змісту звіту для націй про професійне шахрайство за 2023 рік [2] показало, що найбільш розповсюдженими схемами є: створення фальшивих фізичних та електронних документів; зміна, знищення або утримання документів; створення шахрайських операцій в системі бухгалтерського обліку, відображення змін операцій в системі бухгалтерського обліку без правових підстав; видалення або пропуск журнальних записів. Статистичні дані щодо частоти повторення більше, ніж одного типу службового шахрайства у 2023 році [2] свідчать про незаконне привласнення активів у 51 % випадків; незаконне привласнення активів в поєднанні з корупцією 35 %; тільки корупція 10 %; корупція, незаконне привласнення і шахрайство з фінансовою звітністю – 2 %, незаконне привласнення і шахрайство з фінансовою звітністю – 1 %, тільки шахрайство з фінансовою звітністю – 1 %. Отже, в разі недоброчесного відношення працівників до посадових обов'язків є високий ризик незаконного привласнення готівки, запасів та інших активів.

Аналіз статистичних даних щодо успішності відшкодування збитків внаслідок шахрайства підприємствами Східної Європи та Центральної Азії у 2023 році [2] підтверджує важливість попередження фактів шахрайства, адже у 64 % випадків не було відшкодовано збитки, у 13 % відшкодовано всі збитки та у 23 % було часткове відновлення.

Список використаних джерел:

1. Назарова К.О., Копчикова І.В. Аудит у запобіганні корпоративному шахрайству. Бізнес Інформ. 2017. № 10. С. 296-300. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_10_47.
2. Occupational fraud 2024: a report to the nations. URL: <https://www.acfe.com/-/media/files/acfe/pdfs/rtn/2024/2024-report-to-the-nations.pdf>.

УДК 336.7:657

**Радзівська М.О., здобувач освіти 4-го курсу
факультету бізнесу та сфери обслуговування,
спеціальність «Облік і оподаткування»**

**Науковий керівник: Легенчук С.Ф., д.е.н., проф.
професор кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»**

ГРОШОВІ КОШТИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ: ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Кожного дня наш світ так швидко розвивається, як ніколи. Стільки нової інформації та доступу до неї, як зараз ще сто чи навіть п'ятдесят років тому людина за день не споживала. Сучасні умови розвитку та інтеграції України в світову економіку розвиваються щосекунди. В теперішній час глобалізація швидкого розвитку бізнес-відносин та економічного стану, питання щодо бухгалтерського аудиту, аналізу та обліку операцій з грошовими коштами в національній та іноземній валюті набирає обертів.

Кожне підприємство має безліч процесів, таких як: основні засоби, нематеріальні активи, купівля товарів, надання послуг, виплату заробітної плати, виконання робіт та інше. Згідного законодавства України прописано, що всі розрахунки мають бути здійсненні переважно в безготівковому порядку. Від правильного поставленого обліку грошових коштів на підприємстві залежить його платоспроможність не тільки як суб'єкта господарювання, а й фінансової системи нашої країни. Також це забезпечує фінансову стабільність, а з розвитком підприємств у різних валютах надає важливу відповідати міжнародним стандартам.

Нова складність набуває в обліку операцій в іноземній валюті. Ці операції потребують окремого облікового підходу, ретельного розрахунку курсових різниць та відображення їх у звітності, валютні операцій та переведення. Нормативно-правове регулювання таких операцій здійснюється на основі П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» та відповідних положень міжнародних стандартів фінансової звітності.

Адже достовірність звітності є головним фактом будь-якого успіху підприємства, воно має вагомий вплив на думку кредиторів, інвесторів та інших зацікавлених осіб. Контроль за операціями є основою внутрішньої безпеки підприємств. В нього може входити не лише перевірка косових операцій, а й ще банківських, а для перевірки аудиту супроводжуються валютні платежі. Згідно з дослідженням Грицюк І. Г., впровадження систем внутрішнього контролю дозволяє істотно підвищити достовірність звітності та уникнути фінансових зловживань [1].

Навіть якщо є наявна нормативна база, то часто можна зіштовхнутись з проблемами введення обліку грошових коштів: обмежений функціонал облікової програми, застарілі методи, відсутня система внутрішнього контролю, малий бюджет та не бажання розвиватись. Всі ці наведені проблеми тільки ускладнюють ефективне управління фінансування ресурсами, а вони супроводжують за собою фінансовому нестабільності, яка може призвести до банкрутства.

Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати сучасніші системи, а також знайти баланс між національними стандартами обліку з міжнародним. Вирішення цих проблем призведе до покращення фінансової звітності, зменшить ризик та в разі підвищить довіру інвесторів.

Окрім технічних аспектів слід не забувати про людський фактор. Недостатній рівень класифікації персоналу, мала досвідченість в застосуванні МСФЗ, також ускладнені трактування норм валютного та податкового законодавства часто призводять до великих помилок в обліку, а з рештою у звітності. Одне з важливих напрямів розвитку є системне навчання бухгалтерів, також постійне підвищення кваліфікації. На основі аналізу грошових коштів сформується фінансова стратегія, розробка планів оптимізації витрат та визначення ефективності інвестицій.

В контексті глобалізації важливу увагу треба приділити підприємствам, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Для таких суб'єктів господарювання облік валютних операцій та контроль за валютним законодавством стає щоденною практикою. Як зазначено в дослідженні Центру облікових технологій, недотримання правил обліку валютних операцій може призвести до значних штрафних санкцій і проблем із банківським обслуговуванням [2]. Воно вимагає окремої регламентованої політики обліку для таких операцій, а також впровадження аудиту всіх процесів.

Слід не забувати, що в обліковій політиці підприємства прописуються правила щодо порядку аналітичного обліку, методу курсових різниць тощо. Якщо чітко прописати облікову політику, то вона значною мірою полегшує не лише ведення обліку і аудиту, а призводить до зменшення ризиків, прозорість політики та покращує взаємодію з контролюючими органами.

Вирішення проблем обліку та контролю операцій з грошовими коштами в національній та іноземній валюті потребує застосування комплексного підходу. Аналіз перспектив та напрямів розвитку в цій сфері

дає змогу сформувати сучасні підходи щодо удосконалення інформаційного забезпечення системи управління, що також сприятиме покращенню діяльності підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Грицюк І. Г. Облік готівкових і безготівкових грошових коштів в національній валюті в ТОВ «ЛАН» : бакалаврська дипломна робота. – Київ : КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2023. – 109 с.
2. Центр облікових технологій. Валютні операції та облік: особливості ведення у 2022 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://center-audit.com.ua/articles/valutni-operacii-ta-oblik> (дата звернення: 23.04.2025).

УДК 657.1

Савчук К.Ю., здобувачка вищої освіти першого рівня
 Журавель М.Ф., здобувач вищої освіти третього рівня
 Науковий керівник: д.е.н., проф. Замула І.В.
 Державний університет «Житомирська політехніка»

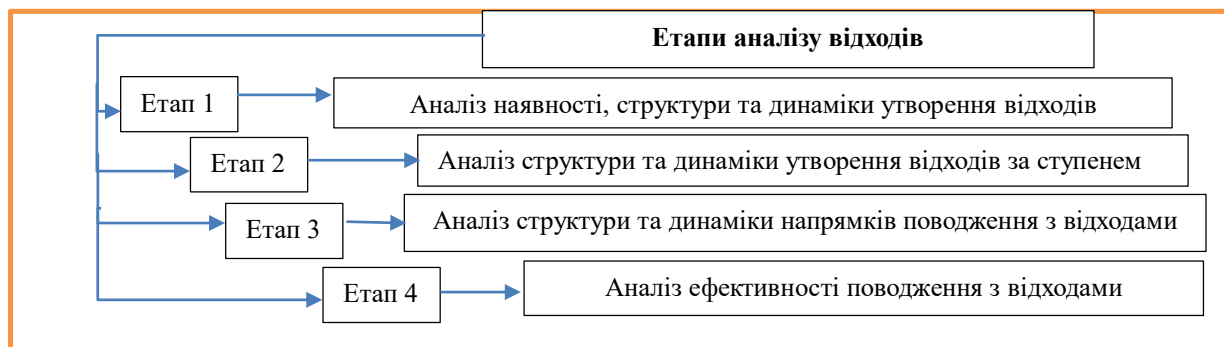
АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ У ПІДПРИЄМСТВІ

Циркулярна економіка – це економічна модель, що спрямована на ефективне та розумне використання ресурсів, мінімізацію відходів у утриманні продуктів в обігу якомога довше. Циркулярна економіка сприяє сталому використанню ресурсів, шляхом мінімізації утворення відходів, повторного використання та переробки продуктів задля замкнутого життєвого циклу. Життєвий цикл включає в себе наступні етапи: постачання ресурсів: полягає у використанні відновлених матеріалів чи сировини, а також сировини з мінімізованою шкодою для навколишнього середовища; виробництво: створення продуктів і послуг з довшим терміном служби, що у свою чергу також зменшує використання ресурсів; розповсюдження: дистрибуція товарів; споживання: спостерігається заохочення споживачів до більш сталого вибору; переробка/повторне використання: передбачає відновлення або ж перепрофілювання продуктів для подальшого їх використання[1].

Циркулярна економіка тісно пов'язана з принципами сталого розвитку. За своєю суттю, циркулярна економіка є такою системою, що функціонує на основі відновлення. Сталій розвиток у своє чергу, є тією системою, що спрямована на створення такого підходу, що дозволить встановити баланс між задоволенням потреб суспільства та захистом інтересів майбутніх поколінь. Як висновок, ці дві системи переплітаються у одному – і та, і та спрямована на збереження ресурсів. Поруч з цим, виникає і потреба у ефективному аналізі з застосуванням принципів циркулярної економіки у діяльності підприємств, адже на разі з цим є певні проблеми. Аналіз - це поділ багатогранного предмету на маленькі частини для кращого розуміння його сутності. Аналіз, при застосуванні циркулярної економіки, стосується більшою мірою тих ресурсів, які підприємство повторно використовує. Іншими словами, це відходи, що утворює підприємство внаслідок виробничих процесів.

Зважаючи на те, що відходи є досить непростою сировиною, яка має значну класифікаційну групу, аналіз таких активів повинен бути деталізованим, задля кращого розуміння його сутності та виявлення тенденцій за різними напрямками – утворення, використання, продаж, переробка тощо.

Виходячи з цього, пропонується проводити аналіз відходів у складі матеріальних ресурсів таким чином – рис. 1.

Дана схема дозволить якісно проводити аналіз наявних, використаних та утворених відходів протягом певного періоду. Це, у свою чергу, допоможе управлінському персоналу оцінити наявну ситуацію, виявити характер та детальну динаміку змін. На основі таких розрахунків забезпечується об'єктивна оцінка, підготовка інформації для подальшого планування діяльності, коригування виробничих процесів та прогнозування результатів діяльності підприємства. Аналіз наявності, структури та динаміки утворення відходів передбачає оцінку зміни їх загальної вартості, визначення темпу зростання (приросту), що дає змогу оцінити тенденції змін (позитивні або ж негативні) виробничого потенціалу підприємства та виявити причини, що зумовили їх. Аналіз структури дозволить оцінити, яка кількість відходів утворилась за різними виробничими процесами завдяки застосуванню класифікації, а також проаналізувати їх напрям та інтенсивність зміни у часі. Завдяки цьому, можна буде визначити ефективність виробничих процесів на підприємстві, виявити недоліки, що призводять до погіршення ситуації або ж виявити позитивні тенденції після запровадження нових технологій тощо.

Аналіз структури та динаміки напрямків поводження з відходами дозволить оцінити які з відходів мають вищу сировинну цінність та покаже, наскільки ефективно підприємство використовує їх. Це допоможе оцінити управлінському персоналу, який з напрямів використання відходів є найбільш вигідним та вдалим як для підприємства, так і для навколишнього середовища. Крім того, такий аналіз буде корисним для застосування до різних класифікаційних груп відходів особливу методику поводження з останніми.

Наприклад, в результаті аналізу структури та динаміки напрямків поводження з відходами, виявиться, що відходи тваринного походження мають більший попит на ринку, то відповідно задля власної вигоди підприємство знатиме, що такий вид відходів краще реалізовувати іншим підприємствам для подальшої переробки (наприклад як сировина для біопалива), що дозволить не тільки отримати більшу суму коштів за реалізацію, а й бути впевненим у екологічності такого рішення. Аналіз структури та динаміки утворення відходів за ступенем небезпечності дозволить визначити, відходи якого ступеню небезпеки підприємство утворює найбільше. На основі таких розрахунків, буде легко виявити проблеми та недоліки у виробничому процесі за період, якщо наприклад відбудеться збільшення кількості відходів певної групи небезпек. А це у свою чергу, дозволить управлінському персоналу запровадити зміни у технологічній карті певних процесів задля зменшення негативного впливу на витрати підприємства та на навколишнє середовище. Крім того, дана інформація щодо тенденції зміни дозволить запланувати витрати на зберігання та утилізацію відходів, адже вони потребують особливого зберігання. Аналіз ефективності поводження з відходами дозволить оцінити, наскільки обрані методи використання відходів є рентабельними та вигідними. Він включає у себе перелік певних показників, що будуть показувати ефективність використання відходів. Показники представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнюючі показники ефективності використання матеріальних ресурсів

№	Показник	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
1	Відходомісткість виробництва	$M_v = V_{\text{відх.}} / M_v$	M _v – відходомісткість виробництва M _v – сума матеріальних витрат, тис. грн V _{відх} – обсяг отриманих відходів, тис. грн
2	Відходовіддача	$V_v = M_v / V_{\text{відх}}$	V _v – відходовіддача V _{відх} – вартість отриманих відходів, тис. грн. M _v – сума матеріальних витрат, тис. грн
3	Питома вага відходів у собівартості продукції	$M_B = V_{\text{відх}} / C$	M _B – питома вага відходів у собівартості продукції C – собівартість продукції (робіт, послуг), тис. грн
4	Коефіцієнт утворення відходів	$K_{vv} = V_f / V_{um}$	K _{vv} – коефіцієнт утворення відходів V _f – сума фактичних відходів, тис. грн V _{um} – умовна кількість відходів, розрахована виходячи з планових калькуляцій і фактичного випуску та асортименту продукції, тис. грн
5	Дохід від реалізації відходів на гривню матеріальних витрат	$D_v = D_{\text{р.відх.}} / M_v$	D _{р.відх} – дохід від реалізації відходів M _v – сума матеріальних витрат, тис. грн
6	Коефіцієнт дохідності відходів	$D_{\text{відх.}} = D_{\text{р.відх.}} / V_v$	D _{відх.} – коефіцієнт дохідності відходів D _{р.відх.} – дохід від реалізації відходів V _v – обсяг отриманих відходів, тис. грн

Джерело: авторська розробка

У даній таблиці наведено основні показники щодо оцінки ефективності поводження з відходами сільськогосподарських підприємств. Кожен з них буде відображати певну корисну інформацію про стан відходів у певному співвідношенні. Це у свою чергу дозволить управлінцям оцінити наявну ситуацію та прийняти ефективні рішення. До прикладу, показник відходомісткість буде відображати частку матеріальних витрат, що будуть задіяні у виробництві одиниці продукції (відходів). Коефіцієнт використання відходів буде відображати наскільки фактичні дані відмінні від запланованих, а у динаміці ще й допоможуть виявити неполадки та недоліки виробничих процесів. Дохід від реалізації відходів на 1 гривню використаних матеріалів буде показувати, скільки коштів ми отримаємо від продажу тих чи інших відходів у співвідношенні до суми матеріальних затрат при їх утворенні, що дозволить оцінити рентабельність продажу таких активів.

Список використаних джерел:

1. Приклади впровадження циркулярної економіки в Україні. К.: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2024. 5-6 с. URL: http://www.recpc.org/wp-content/uploads/2024/05/National-cases-of-CE_publication_ukr.pdf

Сазонський М.Є., здобувач освіти другого рівня
 Науковий керівник: Замула І.В., д.е.н., проф.
 Державний університет «Житомирська політехніка»

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИКІВ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Фінансовий аналіз є важливим інструментом для оцінки ефективності діяльності підприємств, особливо у будівельній галузі, де фінансова стабільність є запорукою успішної діяльності [1]. Будівельна галузь України стикається з низкою викликів: зростанням цін на сировину, сезонними коливаннями попиту та високою залежністю від зовнішніх фінансових ресурсів [2]. У таких умовах фінансовий аналіз стає ключовим інструментом для забезпечення стабільності та розвитку підприємств галузі.

У цьому дослідженні було проведено аналіз фінансового стану ТОВ «Елітстріт», яке займається виробництвом бетонних виробів. Основні методи дослідження включали коефіцієнтний аналіз, горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності підприємства за 2021–2023 роки [3]. Коефіцієнтний аналіз дозволяє оцінити фінансову стабільність, ліквідність, платоспроможність і рентабельність підприємства, забезпечуючи кількісне вимірювання фінансових показників. Горизонтальний аналіз допомагає виявити динаміку змін фінансових показників за певний період часу, що дозволяє оцінити тенденції розвитку підприємства. Вертикальний аналіз забезпечує структурну оцінку фінансової звітності, дозволяючи визначити співвідношення різних статей балансу і звіту про фінансові результати. Використання цих методів дозволило отримати об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства та виявити основні проблеми і резерви для покращення.

На прикладі наступного фінансового аналізу виробника будівельних матеріалів ТОВ «Елітстріт» бачимо, що коефіцієнт поточної ліквідності визначає здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок показника поточної ліквідності ТОВ «Елітстріт»

Показник	2022 рік	2023 рік
Оборотні активи, тис. грн	13 259,7	14 714,0
Поточні зобов'язання, тис. грн	16 211,5	16 314,4
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,82	0,90

Джерело: складено автором на основі [4]

Значення коефіцієнта поточної ліквідності зросло з 0,82 у 2022 році до 0,90 у 2023 році, що свідчить про покращення здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання. Однак значення залишається нижчим від нормативного рівня (1,0), що свідчить про необхідність подальшої роботи над покращенням ліквідності.

Рентабельність реалізації показує, яку частку прибутку підприємство отримує з кожної гривні доходу (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок рентабельності реалізації ТОВ «Елітстріт»

Показник	2022 рік	2023 рік
Чистий дохід, тис. грн	10 639,5	26 534,6
Чистий прибуток, тис. грн	1 211,5	1 362,2
Рентабельність реалізації, %	11,39	5,13

Джерело: складено автором на основі [4]

Незважаючи на зростання чистого доходу, рентабельність реалізації знизилася з 11,39% у 2022 році до 5,13% у 2023 році. Це може бути пов'язано зі збільшенням собівартості продукції через зростання цін на сировину та енергоресурси, підвищення витрат на логістичні послуги, а також зростання адміністративних витрат. Це може бути пов'язано зі збільшенням собівартості продукції, підвищенням витрат на енергоресурси та логістичні послуги. Таке зниження рентабельності є типовою тенденцією для підприємств будівельної галузі в умовах економічної нестабільності.

Коефіцієнт автономії відображає частку власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства. Порівняння цього показника із середньогалузевими стандартами свідчить про те, що для підприємств будівельної галузі типово мати коефіцієнт автономії на рівні 0,5 або вище. Значення нижче цього рівня, як у ТОВ «Елітстріт», вказує на високу залежність від зовнішніх джерел фінансування, що може створювати додаткові фінансові ризики в умовах економічної нестабільності (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок коефіцієнта автономії ТОВ «Елітстріт»

Показник	2022 рік	2023 рік
Власний капітал, тис. грн	5 922,3	7 284,5
Валюта балансу, тис. грн	22 133,8	25 784,9
Коефіцієнт автономії	0,27	0,28

Джерело: складено автором на основі [4]

Аналіз підтверджує важливість фінансового аналізу для підприємства. Діяльність ТОВ «Елітстріт» свідчить про покращення ліквідності та зростання власного капіталу, однак зниження рентабельності реалізації потребує уваги. Рекомендується оптимізувати витрати, підвищити ефективність виробничих процесів і розглянути диверсифікацію асортименту для зменшення сезонної залежності. Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень у сфері фінансового аналізу, зокрема впливу цін на сировину, зовнішніх ресурсів і прогнозування фінансової стійкості. Це стане основою для магістерської роботи та сприятиме зміцненню ринкових позицій підприємства.

Список використаних джерел:

1. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
2. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.
3. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Суліменко Л.А. Фінансовий аналіз: Підручник Вид. 5-є, доповнене. Житомир: ЖОО ГО “Спілка економістів України”, 2012.– 609 с.
4. Фінансова звітність ТОВ «Елітстріт» за 2022–2023 роки. Доступно за посиланням: <https://clarity-project.info/edr/40937336/yearly-finances>.

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ З ПДВ У КОНТЕКСТІ ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Податок на додану вартість (ПДВ) відіграє ключову роль у податковій системі України, оскільки він забезпечує значну частину надходжень до державного бюджету. Водночас ефективне управління та адміністрування цього податку залишається одним із основних викликів для країни. Особливо актуальним це питання стає через необхідність боротьби з ухиленням від сплати податків і різними формами зловживань. Введення системи електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) стало суттєвим кроком на шляху до підвищення прозорості фінансових операцій, зниження рівня корупції та спрощення процедур обліку для платників податків. Подальша оптимізація цієї системи є важливим завданням, адже вона сприяє стабільності державних фінансів і стимулює розвиток економіки країни.

Електронне адміністрування ПДВ в Україні базується на положеннях Податкового кодексу України та регулюється підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема постановами Кабінету Міністрів. Головна мета впровадження системи електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) полягає у створенні ефективного механізму боротьби з податковими правопорушеннями, забезпеченні прозорості в обліку податкових зобов'язань та мінімізації обсягів тіньового обороту.

Функціонування системи забезпечується сучасними автоматизованими інструментами, які дозволяють здійснювати реєстрацію податкових накладних, формувати податковий кредит і відстежувати зміни у податкових зобов'язаннях платників. Окрім цього, впровадження СЕА ПДВ підвищує ефективність податкового адміністрування, спрощує взаємодію між державою та платниками податків і сприяє зростанню довіри до податкової системи. Ця ініціатива є ключовим кроком у процесі цифрової трансформації економіки України та вдосконалення її фінансової структури.

Переваги електронного адміністрування ПДВ є прозорість і контроль, тобто автоматизація процесів дозволяє реєструвати кожну податкову накладну в єдиній системі, що мінімізує ризики фальсифікації податкового кредиту та зловживань. Спрощення розрахунків: бізнес має доступ до зручних цифрових інструментів для ведення обліку та складання звітності, що значно економить час і ресурси. Запобігання податковим зловживанням: система здійснює моніторинг і аналізує дані в реальному часі, що дозволяє оперативно виявляти підозрілі операції.

Попри наявні переваги, система електронного адміністрування ПДВ має ряд недоліків, такі, як технічні проблеми: часті збої в програмному забезпеченні, особливо в періоди пікових навантажень при поданні звітності. Складність для малого бізнесу: Високі фінансові витрати на програмні рішення та відсутність спрощених механізмів адміністрування для малих підприємств. Проблеми взаємодії з банківськими рахунками: Надмірне блокування коштів на рахунках платників у системі СЕА ПДВ.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалити систему та зосередитися на її оптимізації. Для цього пропонуються такі заходи: оновлення програмного забезпечення СЕА ПДВ для забезпечення стабільної та безперебійної роботи. Створення сприятливих умов для малого бізнесу, зокрема впровадження спрощеного обліку для підприємств з невеликим обігом. Проведення регулярних тренінгів для бухгалтерів і підприємців з метою підвищення їхніх знань щодо користування системою. Спрощення процесу відшкодування ПДВ, що сприятиме зміцненню довіри бізнесу до фіскальних органів.

Шляхи покращення процесу розрахунків з ПДВ в умовах електронного адміністрування включають: впровадження інноваційних технологій: застосування штучного інтелекту та аналізу великих даних (Big Data) для підвищення ефективності аналітики та прогнозування податкових ризиків. Модернізація СЕА ПДВ: Створення більш зручного інтерфейсу для користувачів, спрощення процедур подачі звітності та відшкодування податкового кредиту. Розширення інформаційної підтримки: Забезпечення безкоштовними навчальними матеріалами та консультаціями для малого і середнього бізнесу щодо роботи з системою.

Практичні результати впровадження СЕА ПДВ в Україні показали позитивний ефект у зниженні податкових зловживань і зростанні надходжень до бюджету. Проте для досягнення більшої ефективності системи необхідно продовжити її вдосконалення, зокрема через інтеграцію з іншими інформаційними системами. Оптимізація процесу розрахунків з ПДВ в рамках електронного адміністрування є важливим напрямом розвитку податкової системи, орієнтованим на підвищення її прозорості та ефективності. Поліпшення СЕА ПДВ, впровадження новітніх технологій та вирішення поточних проблем дозволить забезпечити стабільний розвиток податкового адміністрування, знизити витрати для бізнесу та посилити довіру платників податків до системи.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про електронний документообіг" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
2. Офіційний сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua>
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Податкова система: Навчальний посібник / [Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. та ін.]; за заг. ред. І. С. Волохової, О. Ю. Дубовик. – Харків: Видавництво «Діса плюс», 2019. – 402 с.

Скрипник С.В., д.е.н., доц.,
професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах інноваційної економіки інтелектуальний капітал стає ключовим фактором формування конкурентних переваг і вартості компаній. Водночас його нематеріальна природа, динамічність та складність ідентифікації створюють значні виклики для систем обліку, аналізу та управління. Традиційні фінансові звіти часто не відображають реальної цінності інтелектуальних активів, що призводить до спотворення інформації для інвесторів, регуляторів та інших зацікавлених сторін. Особливо гостро ця проблема проявляється в Україні, де перехід до інноваційної моделі розвитку вимагає переосмислення підходів до оцінки та обліку знань, технологій і брендів.

Незважаючи на зростаючу роль інтелектуального капіталу, його облік і аналіз залишаються одними з найменш досліджених та систематизованих напрямів у бухгалтерській практиці. Відсутність єдиних методологічних підходів до визнання, оцінки та відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності призводить до низки суттєвих проблем. Серед них – суб'єктивність у визначенні вартості інтелектуальної власності, складнощі в амортизації активів з невизначеним строком корисного використання, необхідність врахування ризиків їх морального старіння. Крім того, українське законодавство в цій сфері потребує адаптації до міжнародних стандартів, особливо у контексті цифровізації та розвитку креативних індустрій. Актуальним завданням є розробка інструментів аналізу ефективності використання інтелектуального капіталу, які б поєднували фінансові та нефінансові показники, а також інтеграція таких інструментів у систему корпоративного управління. Вирішення цих питань має ключове значення для підвищення прозорості бізнесу, залучення інвестицій у інноваційні галузі та забезпечення сталого розвитку економіки знань.

Сутність інтелектуального капіталу в сучасній економіці виходить за межі традиційних матеріальних активів, охоплюючи знання, інновації, бренди, програмне забезпечення та інші нематеріальні ресурси, які формують вартість компанії. Проте його облік та відображення у фінансовій звітності залишаються одними з найскладніших завдань через специфічну природу цих активів. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСБО, IFRS) та національні стандарти (П(С)БО) намагаються систематизувати підходи до визнання, оцінки та відображення інтелектуального капіталу, проте між ними існують суттєві відмінності.

Так, згідно з МСФЗ (IAS 38) «Нематеріальні активи» [1], інтелектуальний капітал визнається активом, якщо він відповідає таким критеріям: ідентифікованість (можливість чіткого відокремлення від інших активів); контроль (компанія має право на отримання майбутніх економічних вигод); майбутні економічні вигоди (актив здатний генерувати доходи).

Національні стандарти (П(С)БО 8 «Нематеріальні активи») в цілому узгоджені з МСФЗ, але мають деякі обмеження, зокрема щодо визнання внутрішньо створених нематеріальних активів, таких як дослідження та розробки (R&D). Наприклад, витрати на дослідження в П(С)БО визнаються витратами поточного періоду, тоді як за МСФЗ вони можуть капіталізуватися за певних умов.

Щодо класифікації нематеріальних активів, то їх можна поділити на дві основні групи:

1. Відокремлювані – активи, які можна продати, передати або ліцензувати окремо від бізнесу. До них належать: промислова власність (патенти, торгові марки, промислові зразки); авторські права (програмне забезпечення, літературні твори); ліцензії та франшизи.

2. Невідокремлювані – активи, які не існують окремо від компанії, але впливають на її вартість. Це гудвіл (перевищення вартості покупки над справедливою вартістю чистих активів); бренд-нейм (репутація компанії, клієнтська база); ноу-хау (унікальні технології, знання персоналу).

Однією з ключових проблем визнання й оцінки інтелектуального капіталу є суб'єктивність оцінки вартості нематеріальних активів. Наприклад, вартість бренду або патенту може суттєво змінюватися в залежності від ринкових умов, що ускладнює їх облік. Інша проблема – визнання витрат на R&D: у багатьох випадках компанії не можуть довести, що витрати на дослідження принесуть майбутні економічні вигоди, що призводить до їх списання на витрати. Також існують труднощі з амортизацією нематеріальних активів. Наприклад, строк корисного використання деяких активів (наприклад, торгових марок) може бути невизначеним, що вимагає щорічного тестування на обсяг знецінення (impairment test) замість звичайної амортизації. У таблиці 1 представлено порівняння підходів до обліку інтелектуального капіталу за МСФЗ та П(С)БО і продемонстровано основні відмінності в обліку інтелектуального капіталу за міжнародними та українськими стандартами. Ці відмінності створюють суттєві розбіжності у фінансовій звітності, що ускладнює порівняння компаній, які використовують різні стандарти. Для українських підприємств, які прагнуть до євроінтеграції, особливо актуальним є приведення облікової політики у відповідність до вимог IFRS [3].

Таблиця 1

Порівняння обліку інтелектуального капіталу за МСФЗ (IFRS) та П(С)БО

Критерій	МСФЗ (IFRS, IAS 38) [1]	П(С)БО 8 [2]
Визнання R&D	Дослідження – витрати, розробки – можуть капіталізуватися	Дослідження та розробки – витрати (не капіталізуються)
Оцінка за собівартістю	Первинна оцінка за собівартістю, подальша – за моделлю переоцінки або собівартістю	Тільки за собівартістю (переоцінка не передбачена)
Амортизація	За строком корисного використання або без амортизації (невизначений термін)	Аналогічно, але з обов'язковим щорічним тестуванням на знецінення
Гудвіл	Визначається при об'єднанні бізнесів, не амортизується	Аналогічно, але з обмеженнями у визнанні

Джерело: сформовано автором за [1, 2]

З точки зору аналізу ефективність використання інтелектуального капіталу є критично важливим інструментом для оцінки конкурентних переваг компанії та її інноваційного потенціалу. На відміну від традиційних матеріальних активів, оцінка інтелектуального капіталу вимагає комплексного підходу, що поєднує фінансові та нефінансові показники. Дослідження свідчать, що компанії з високим рівнем управління інтелектуальним капіталом демонструють вищу ринкову вартість та стійкі конкурентні переваги [4].

Одним із основних інструментів аналізу є фінансові коефіцієнти, такі як рентабельність інтелектуального капіталу (ROIC), який розраховується як відношення операційного прибутку до вартості інтелектуальних активів. Дослідження компаній технологічного сектору показують, що ROIC у них значно вищий, ніж у традиційних галузях. Однак такі показники мають обмеження, оскільки не враховують якісні аспекти, такі як інноваційний потенціал або лояльність клієнтів.

Для більш комплексної оцінки використовуються методики Balanced Scorecard (Kaplan & Norton, 1996) та Intangible Assets Monitor [5], які дозволяють оцінити вплив інтелектуального капіталу на стратегічні цілі компанії. Наприклад, шведська компанія Skandia активно використовувала ці методики для оцінки своїх нематеріальних активів ще в 1990-х роках [4].

Сучасні підходи до аналізу включають дата-аналітику та штучний інтелект. Компанії, такі як IBM та Google, використовують машинне навчання для прогнозування вартості патентів та оцінки інноваційного потенціалу. В Україні ці методи тільки починають застосовуватись, проте окремі IT-компанії вже демонструють успішні кейси, зокрема НБУ у своєму Звіті про фінансову стабільність.

Важливим аспектом є порівняльний аналіз з міжнародними компаніями. Наприклад, дослідження вартості брендів за методикою Interbrand показують, що вартість інтелектуального капіталу таких компаній, як Apple чи Microsoft, може перевищувати 50% їх ринкової капіталізації. Для українських компаній подібні показники значно нижчі, що свідчить про нереалізований потенціал.

Отже, для українських підприємств актуальним завданням є адаптація міжнародного досвіду з урахуванням місцевих особливостей, зокрема впровадження прогресивних методів обліку та аналізу інтелектуального капіталу. Це дозволить не лише підвищити прозорість фінансової звітності, але й краще оцінювати реальну вартість бізнесу, залучати інвестиції та розвивати інноваційний потенціал. Майбутнє управління інтелектуальним капіталом пов'язане з подальшою цифровізацією, інтеграцією ESG-підходів та розвитком методів прогнозової аналітики, що відкриває нові можливості для компаній, які прагнуть досягти стійких конкурентних переваг

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS): IAS 38 «Нематеріальні активи» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text (дата звернення 17.04.2025)
2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення 17.04.2025)
3. Фоміна О., Семенова С. Оцінка інтелектуального капіталу в рамках цифрової стратегії ЄС. *Scientia fructuosa*. 160 (2), 2025. С. 60–77. DOI:[https://doi.org/10.31617/1.2025\(160\)08](https://doi.org/10.31617/1.2025(160)08). URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/2257> (дата звернення 17.04.2025)
4. Edvinsson, L., & Malone, M. S. (1997). *Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower*. Harper Business. URL: https://wiki.cogneon.de/Intellectual_Capital:_Realizing_Your_Company's_True_Value_By_Finding_Its_Hidden_Roots
5. Sveiby, K. E. (1997). *The New Organizational Wealth: Managing & Measuring Knowledge-Based Assets*. Berrett-Koehler Publishers. URL: https://www.academia.edu/27198566/The_New_Organizational_Wealth_Managing_and_Measuring_Knowledge_Based_Assets_Karl_Erik_Sveiby_Berrett_Koehler_San_Francisco_1997_275_pp
6. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/stability/report>

Слинюк К.Ю., магістрант
кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Науковий керівник: Хоменко Г.Ю., доц., к.е.н.,
ст. викл. кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ

В період стрімкого розвитку діджиталізації бухгалтерський облік зазнає вагомих змін всіх процесів. Шлях України до діджиталізації бухгалтерського обліку відзначений як значними досягненнями, так і поточними проблемами. Тривала увага до інтеграції передових технологій та оновлення нормативно-правової бази матиме вирішальне значення для успішної цифрової трансформації сектору бухгалтерського обліку.

В роботі проаналізовано як діджиталізація дає можливість відмовитися від ведення паперової бухгалтерії та взагалі від традиційного документообігу в цілому на прикладі виставлення електронних рахунків в Європейському Союзі (ЄС) та інших розвинутих країнах і як запровадження електронних рахунків може позитивно вплинути на бухгалтерський облік в Україні.

Бухгалтерський облік в порівнянні з іншими сферами бізнесу зазнає менше змін, це пов'язано з консервативним підходом галузі до нових технологій, а також через передбачувані ризики, які виникають при використанні нових технологій. Цифровізація бухгалтерського обліку передбачає три етапи розвитку, кожен з яких змінює діяльність і, отже, компетенцію: заміщення, зміна процесів та інновації. На першому етапі аналогові дані або діяльність замінюються цифровими новими технологіями, які в свою чергу призводять до змін у процесах на другому етапі – зміна процесів. Третій етап стосується інновацій процесів, це відповідно вносить зміни в результати бухгалтерського обліку теж.

Оптимізація діяльності з фінансового обліку шляхом усунення дублікатів інформації, запобігання помилкам і підвищення точності даних завдяки електронній обробці даних і механізмам автоматизації різноманітних повторюваних завдань створює позитивний ефект з точки зору використання часу та витрат, пов'язаних з обліковою діяльністю. Так як вступ України до ЄС є на поточному порядку денному майбутнього розширення ЄС з 2022 року, коли Україна подала заявку на вступ в умовах російсько-української війни, то метою є поступова інтеграція України в єдиний ринок ЄС і кінцевим вступом до ЄС.

Розглядаючи процеси діджиталізації в бухгалтерському обліку в ЄС і заплановане цифрове звітування там з липня 2030 року, яке включатиме запровадження цифрових звітів майже в реальному часі та електронних рахунків-фактур для товарів і послуг, що постачаються всередині країн ЄС, а також заплановане введення до 2035 року країнами-членами узгодження будь-яких внутрішніх електронних рахунків-фактур або звіти про цифрові транзакції з новим режимом, то Україна як майбутній член ЄС має також впроваджувати цифрове звітування та електронні рахунки-фактури для товарів і послуг, а в подальшому узгоджувати її з іншими країнами ЄС. Для використання електронних рахунків-фактур необхідні дві ключові функції: електронний рахунок-фактура має бути створений із правильною структурою, та електронний рахунок необхідно перенести із системи продавця в систему покупця.

Одним із ключових аспектів адаптації міжнародних стандартів є забезпечення сумісності нових цифрових інструментів із наявними стандартами. Європейський стандарт рахунків-фактур EN6931 прийнятий для електронного виставлення рахунків Європейським комітетом зі стандартизації 17 квітня 2017 року (Директива 2014/55/EU) і є основою для компонента цифрової звітності для реформ ПДВ ЄС в липні 2030 року – це один з прикладів стандартів для виставлення е-рахунку, який повинен бути інтегрований в систему бухгалтерського обліку України, якщо Україна планує стати членом ЄС. Практичне значення дослідження полягає у формуванні рекомендацій щодо впровадження електронного рахунку-фактури та підвищення ефективності облікових процесів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гуренко А., Гашутіна О. Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні / А. Гуренко, О. Гашутіна // Економіка і суспільство. Вип. № 19. 2018. Мукачівський державний університет. С. 739-745. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/113.pdf.
2. Корольок Т. М. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи / Т.М. Корольок, О.Р. Мазуренок // Галицький економічний вісник. Тернопіль: ТНТУ, 2021. Том 70. № 3. С. 59-70.
3. Report on the impact of the eInvoicing directive [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement/digital-procurement/einvoicing_en.

Стрельбіцький М.Ю., аспірант
Науковий керівник: Здирко Н.Г., д.е.н., проф.,
директор ННІ економіки та управління
Вінницький національний аграрний університет

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПАСАЖИРСЬКІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ

Цифрова трансформація економіки зумовлює потребу модернізації облікових систем підприємств. Одним із напрямів такого оновлення є автоматизація обліку витрат на пасажирські перевезення працівників, що є складовою внутрішньої логістики підприємства. Витрати на перевезення персоналу виникають у багатьох галузях — від аграрного сектору до промисловості та ІТ — і потребують не лише точного бухгалтерського обліку, але й управлінського аналізу, контролю та оптимізації [1].

Автоматизація обліку дозволяє підприємствам уникати рутинних помилок, зменшити витрати часу, оперативно формувати звітність, контролювати перевищення бюджетних лімітів, а також виявляти неефективне використання транспортних ресурсів. Вона включає цифрову фіксацію первинних документів, синхронізацію з транспортними модулями (наприклад, GPS-моніторингом), автоматичне формування бухгалтерських операцій та аналітичної звітності [2].

Сучасні інструменти автоматизації обліку витрат на пасажирські перевезення охоплюють широкий спектр технологічних рішень, які відрізняються за рівнем складності, функціональністю та вартістю. Одними з найбільш поширених є ERP-системи, такі як SAP, Microsoft Dynamics 365 чи Odoo, які забезпечують комплексну інтеграцію фінансового, логістичного та управлінського обліку. Вони дозволяють формувати наскрізні бізнес-процеси, де облік витрат на перевезення є не ізольованою функцією, а частиною єдиної інформаційної системи підприємства [3].

Для малих і середніх підприємств все більш популярними стають хмарні бухгалтерські сервіси, зокрема Finmap, Xero або QuickBooks Online. Вони забезпечують мобільний доступ до облікових даних, дозволяють вести облік витрат, прикріплювати цифрові документи, інтегруватися з платіжними сервісами та зовнішніми транспортними платформами. Такі рішення характеризуються відносною простотою впровадження, невисокою вартістю та адаптивністю до змін бізнес-процесів.

Ще одним перспективним напрямом є використання мобільних додатків і чат-ботів для збору заявок на перевезення, які автоматично формують первинні документи та можуть бути інтегровані з обліковою системою. Це особливо актуально для компаній з великою кількістю працівників або географічно розподілених підрозділів. Наприклад, чат-бот у месенджері Telegram може приймати заявки, підтверджувати маршрути, автоматично формувати внутрішні замовлення та надсилати дані до бухгалтерської бази.

Важливою інновацією є впровадження інструментів на основі штучного інтелекту (ШІ). Такі системи аналізують історичні дані щодо витрат на перевезення, прогнозують їх динаміку, виявляють аномальні транзакції та рекомендують оптимальні рішення. Наприклад, модулі на базі Microsoft Power BI з інтеграцією ШІ, а також хмарні аналітичні сервіси Google AutoML або українські продукти, створені на платформі Data Science UA, можуть ідентифікувати неефективні маршрути, завищені витрати чи дублювання витрат. Вони також дозволяють здійснювати глибоку аналітику у розрізі підрозділів, типів перевезень або окремих водіїв [4].

Таким чином, наявні інструменти цифрових рішень дають можливість підібрати оптимальне програмне забезпечення для підприємств різного масштабу та сфери діяльності. Ключовими критеріями вибору мають бути рівень інтеграції, аналітичні можливості, відповідність законодавчим вимогам та можливість масштабування в майбутньому. Автоматизація обліку витрат на пасажирські перевезення відкриває перед підприємствами нові можливості для підвищення прозорості фінансових операцій, забезпечення своєчасного контролю бюджетних лімітів та формування оперативної звітності. Завдяки використанню сучасних цифрових рішень, таких як ERP-системи, хмарні бухгалтерські сервіси та штучний інтелект, облікові підрозділи можуть значно зменшити навантаження на персонал, мінімізувати ризик помилок та посилити внутрішній контроль. Окрім цього, автоматизовані системи дозволяють зберігати всю облікову інформацію в електронній формі, що забезпечує зручність її обробки, швидкий доступ і можливість довгострокового архівування.

Проте, впровадження автоматизації супроводжується низкою викликів. Одним з основних бар'єрів є нестача підготовлених фахівців, здатних ефективно працювати із сучасними цифровими системами обліку. Окрім того, для малих і середніх підприємств фінансове навантаження, пов'язане з придбанням або впровадженням складних програмних рішень, може бути істотним [5]. У деяких випадках обмеження створює неякісна або фрагментована внутрішня документація, яка унеможливує повноцінну інтеграцію

облікових даних. Також значною перешкодою стає відсутність уніфікованих стандартів електронного документообігу, особливо при роботі з зовнішніми перевізниками або віддаленими філіями.

Для подолання зазначених труднощів доцільно впроваджувати автоматизацію поступово, розпочинаючи з найменш витратних і водночас ефективних напрямів, наприклад, цифрового збору заявок на перевезення або формування маршрутних листів у мобільному застосунку. На цьому етапі особливо важливо обирати рішення, розроблені прозорими міжнародними або українськими постачальниками з перевіреною репутацією та підтримкою. Також варто передбачити підготовку персоналу шляхом проведення навчальних заходів і розробки внутрішніх регламентів, які враховуватимуть специфіку цифрової обробки первинної облікової інформації.

Таким чином, автоматизація обліку витрат на пасажирські перевезення повинна розглядатися не як окрема технічна інновація, а як складова ширшої цифрової стратегії підприємства, що охоплює фінанси, логістику та управлінський облік. Її результатом є не лише економія ресурсів, але й підвищення рівня обґрунтованості управлінських рішень, зміцнення внутрішнього контролю та поліпшення комунікацій між підрозділами підприємства. У довгостроковій перспективі це створює умови для сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Список використаних джерел:

1. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська І. Я. Управлінський облік: навч. посіб. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2023. 293 с.
2. Плекан М. В., Гайдучок Т. С., Головач Г. В. Переваги та недоліки програм автоматизації бухгалтерського обліку. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23. С. 10–15.
3. Вольська К. О., Дикий, А. П. Бухгалтерський облік у «хмарі»: порядок переходу та адаптації інформаційної системи підприємства. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. № 2. С. 24–29.
4. Data Science UA. Рішення на базі ШІ для бізнесу. URL: <https://data-science-ua.com>.
5. Uzhva A., Belinska S., Lazarieva O. Accounting and analytical support of enterprises in the digital economy. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu. 2022. № 3. С. 136–140.

**ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОЇ, НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЗВІТНОСТІ ЗІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

У сучасному економічному середовищі оцінка діяльності компанії виходить за межі традиційних звітів на основі фінансових показників, своєї актуальності стрімкими темпами набирає звітування зосереджене на сталих практиках корпоративного управління. Традиційні підходи не здатні врахувати широкий вплив діяльності на громадськість та навколишнє середовище, що вимагає структурованого підходу до організації екологічних, соціальних та управлінських компонент в організаційну стратегію компаній для забезпечення сталості та довгострокових перспектив. Тому, необхідно розглянути відмінності між інтегрованою, нефінансовою звітністю та звітністю зі сталого розвитку. Як зазначає К. Безверхий [1] нефінансова звітність є складовою інтегрованої звітності, що розкриває інформацію щодо економічних, соціальних та екологічних показників, які містять якісні та кількісні показники. Н. Єршова [2] виділяє ідею інтегрованої звітності, що трактується як встановлення взаємозв'язку між результатами діяльності компанії та її наслідками для розуміння яким чином досягається економічне «благополуччя» або «неблагополуччя» компанії. За її допомогою компанія здатна встановити взаємозв'язок між капіталами (фінансового, виробничого, інтелектуального, природного, соціального) та визначити можливість впливу на них. Інтегрована звітність поєднує в собі фінансову та нефінансову інформацію, надаючи комплексний підхід, як підкреслює Л. Левицька та Д. Прокопчук – це процес «створення цілісного системного розкриття динаміки економічного потенціалу, облікової політики, звітності підприємства та урегулювання інтересів користувачів цієї звітності» [3]. Виходячи з цього підходу, звітність про сталий розвиток не може бути ототожнена з інтегрованим звітом, оскільки вона ґрунтується на відмінних концептуальних підходах щодо структурування та висвітлення інформації. Загалом, нефінансові звіти можуть мати різні інтерпретації, які не пов'язані безпосередньо з фінансовими показниками компанії та її економічним розвитком, наприклад:

- звіт про корпоративну соціальну відповідальність (відображає вплив діяльності компанії у сфері соціальної відповідальності, взаємодії з громадськістю, благодійності, підтримки працівників);
- звіт про управління (містить інформацію про організаційну структуру, стратегію та цілі, результати діяльності, екологічні та соціальні аспекти діяльності, ризики, дослідження та інновації, перспективи розвитку, зокрема містить як фінансову, так і нефінансову інформацію);
- звіт про захист прав людини (складається з метою оцінки потенційно позитивного та негативного впливу на права людини та управління ризиками);
- звіт про різноманітність та інклюзію (включає опис ініціатив в галузі інклюзивної культури, зокрема забезпечення рівних можливостей, підтримки різноманітності, гендерної рівності, інклюзії);
- звіт про екологічну відповідальність (охоплює інформацію про практики компанії щодо зменшення її негативного впливу на навколишнє середовище);
- звіт про дотримання етичних принципів (описує виконання зобов'язань щодо відповідальності та етичної діяльності у всіх аспектах ведення бізнесу).

Отже, можна зробити висновок, що у сучасному бізнес-середовищі все більше уваги звертається на прозорість та відповідальність діяльності компаній. В умовах глобальних викликів, все частіше використовуються спеціалізовані інструменти для звітування, наразі ESG-звіт та звіт про сталий розвиток є найбільш поширеними формами звітування, які детально описують діяльність та соціальний вплив компанії. В загальному, ESG-звітність є більш конкретним звітом, що націлений на інвесторів та аналізує вплив з точки зору ризиків та конкретних показників, в той час як звіт про сталий розвиток є ширшим та комплексним процесом звітування, адресованим на різне коло зацікавлених осіб, охоплюючи усі аспекти сталого розвитку та вплив компанії на досягнення цілей, включаючи, як фінансові та конкретні показники, так і якісні аспекти взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Безверхий К.В. Економічна сутність поняття “нефінансова звітність”. *Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*. 2017. № 1-2. С. 23–34. URL: <https://doi.org/10.31767/nasoa.1-2.2017.03>.
2. Єршова, Н. Ю. (2016). Розвиток методологічних основ формування інтегрованої звітності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: економіка*, (1 (1)), 451-459.
3. Левицька, С.О. Попчук, Д.О. (2022). Інтегрована звітність: функціональне призначення та критерії її ефективності. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Економічні науки*, (4)100, 66–72. URL: <https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/ve420227/1201>.

УДК 657.47:630

**Цимбалюк Н.О., аспірант II курсу спеціальності
071 «Облік і оподаткування»**

**Науковий керівник: Здирко Н.Г., д.е.н., проф.,
директор навчально-наукового
інституту економіки та управління
Вінницький національний аграрний університет**

РОЛЬ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ

В умовах зростаючої складності та динамічності сучасного бізнес-середовища ефективне управління корпоративними підприємницькими структурами неможливе без налагодженої системи інформаційного забезпечення. Ключову роль у цій системі відіграє звітність, яка є не просто формальним відображенням минулих подій, а й потужним інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, контролю діяльності та забезпечення прозорості.

Звітність, як систематизоване відображення господарських операцій та фінансового стану підприємства, є невід'ємною складовою інформаційної системи управління. Сучасні дослідники, зокрема, автори праці "Інформаційні системи і технології в управлінні підприємством" за редакцією Пономаренко В.С. (2012), підкреслюють, що якісна та своєчасна звітність є критично важливим елементом для забезпечення інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень на всіх рівнях корпоративної ієрархії [1].

Звітність, будучи систематизованим відображенням господарської діяльності та фінансового стану, виконує ключову функцію в інформаційній системі управління підприємства. Вона забезпечує керівництво всіх рівнів своєчасною та релевантною інформацією, необхідною для аналізу поточної ситуації, оцінки результативності та прогнозування майбутнього розвитку, що є основою ефективного управління.

Звітні дані слугують фундаментом для стратегічного планування та контролю. Аналіз внутрішніх можливостей і зовнішніх загроз, що базується на звітній інформації, є важливим етапом формування успішної стратегії. Фінансова та управлінська звітність надає інформацію про ключові показники діяльності, їхню динаміку, сильні та слабкі сторони компанії, що використовується для розробки стратегічних планів, встановлення KPI та здійснення контролю за їх досягненням.

На оперативному рівні управління звітність відіграє важливу роль у прийнятті тактичних рішень та забезпеченні швидкої реакції менеджерів на зміни в поточному бізнес-процесі, дозволяючи своєчасно вживати коригувальних заходів.

Комунікаційна функція звітності є важливою для забезпечення взаємодії між структурними підрозділами корпорації. Забезпечуючи інформаційні потоки між різними частинами організації, регулярне надання звітності сприяє кращому розумінню загальної картини діяльності, виявленню взаємозв'язків між функціональними областями та узгодженню дій для досягнення спільних цілей.

Звітність є ключовим інструментом для оцінки ефективності діяльності та обґрунтування інвестиційних рішень. Аналіз фінансових звітів дозволяє розраховувати ключові фінансові показники, оцінювати прибутковість інвестицій, визначати вартість компанії та приймати обґрунтовані рішення щодо придбання активів, злиттів та поглинань.

Дотримання законодавчих та регуляторних вимог щодо формування та подання різних видів звітності, визначених, зокрема, Господарським та Податковим кодексами України, є обов'язковою умовою законного функціонування корпоративних підприємницьких структур та запобігання правовим наслідкам.

Однією з найважливіших функцій звітності є забезпечення інформаційної прозорості та підзвітності перед широким колом зацікавлених сторін. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), останні редакції яких постійно оновлюються (наприклад, видання 2023 року), спрямовані на уніфікацію принципів складання звітності, що підвищує її зрозумілість та порівнянність для інвесторів, кредиторів, власників та інших стейкхолдерів. Як зазначають автори "Корпоративного управління: світовий досвід та вітчизняна практика" (2011) за редакцією Акімової Л.М., прозора звітність є ключовим фактором довіри та залучення інвестицій [2].

Звітні дані є основою для стратегічного планування та контролю. У праці "Стратегічне управління підприємством" (2013) Виханський О.С. та Наумов А.І. наголошують на важливості аналізу звітної інформації для оцінки поточного стану підприємства, виявлення стратегічних можливостей та загроз, а також для розробки та моніторингу реалізації стратегічних планів. Фінансова та управлінська звітність надає інформацію про ключові показники діяльності, динаміку їх змін, сильні та слабкі сторони підприємства [3].

Крім стратегічного рівня, звітність відіграє важливу роль у підтримці оперативного управління та прийняття тактичних рішень. У підручнику "Управлінський облік" (2015) Голов С.Ф. та Єфименко В.І.

детально розглядають роль оперативного обліку та звітності в контролі за витратами, управлінні запасами, оцінці ефективності окремих підрозділів та прийнятті рішень щодо ціноутворення та асортименту продукції. Оперативна звітність дозволяє менеджерам швидко реагувати на відхилення від планових показників та приймати своєчасні коригувальні дії [4].

Звітність також є важливим інструментом для забезпечення комунікації між структурними підрозділами корпорації. Дослідження комунікаційних процесів в корпоративних структурах, зокрема, представлені у статті "Вплив інформаційних потоків на ефективність управління підприємством" (2018) Іванової О.В., підкреслюють, що регулярне надання релевантної звітності різним підрозділам сприяє кращому розумінню загальних цілей та завдань, координації дій та підвищенню ефективності спільної роботи [5].

Аналіз звітності є ключовим елементом для оцінки ефективності діяльності та прийняття інвестиційних рішень. У праці "Фінансовий аналіз" (2017) Савчук В.П. та Науменкова С.В. розглядають методи аналізу фінансової звітності для оцінки рентабельності, ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень [6].

Корпоративні підприємницькі структури зобов'язані формувати та подавати різні види звітності у відповідності до законодавчих та регуляторних вимог, визначених, зокрема, Податковим кодексом України (останні зміни) та Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (зі змінами). Дотримання цих вимог є необхідною умовою легітимного функціонування підприємства та запобігання юридичним наслідкам.

Отже, звітність залишається багатограним та незамінним елементом системи інформаційного забезпечення управління в корпоративних підприємницьких структурах. Її роль не обмежується лише відображенням минулих подій, а охоплює забезпечення інформаційної основи для прийняття рішень на всіх рівнях управління, здійснення контролю, забезпечення прозорості, налагодження комунікації та відповідність законодавчим вимогам. Ефективне використання потенціалу звітності, з урахуванням сучасних інформаційних технологій та підходів до управління, є ключовим фактором успішного розвитку та підвищення конкурентоздатності корпоративних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Пономаренко В.С. Інформаційні системи і технології в управлінні підприємством. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2012.
2. Акімова Л.М. Корпоративне управління: світовий досвід та вітчизняна практика. – Київ: ХНЕУ, 2011.
3. Виханський О.С., Наумов А.І. Стратегічне управління підприємством. – Миколаїв: Економіст, 2013.
4. Голов С.Ф., Єфименко В.І. Управлінський облік. – Київ: Професіонал, 2015.
5. Іванова О.В. Вплив інформаційних потоків на ефективність управління підприємством. Економіка та управління підприємствами. – 2018. – № 1. – С. 125-132.
6. Савчук В.П., Науменкова С.В. Фінансовий аналіз. – Київ: Центр учбової літератури, 2017.

УДК 634.75:631.563.1:631.164(477.7)

Шепель А.В., к.с.-г.н., доц., доцент кафедри землеробства
Херсонський державний аграрно-економічний університет

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СУНИЦІ У ЗАКРИТОМУ ҐРУНТІ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах ведення сільського господарства, особливо в регіонах з ризикованим землеробством, до яких належить Південь України, питання забезпечення стабільного виробництва плодово-ягідної продукції набуває особливої ваги. Суниця садова (*Fragaria ananassa* Duch.) є однією з найбільш цінних ягідних культур завдяки високим смаковим якостям, ранньому строку досягання, значному вмісту біологічно активних речовин, вітамінів і мінералів, що визначає високий попит на неї серед споживачів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. На фоні змін клімату: зростання температур, дефіциту вологи та збільшення частоти екстремальних погодних явищ, відкритий ґрунт часто не може забезпечити стабільні умови для вирощування високоякісної ягідної продукції. У зв'язку з цим вирощування суниці у закритому ґрунті (теплицях, високих тунелях, інтенсивних системах із краплинним зрошенням та контрольованим мікрокліматом) розглядається як перспективний напрям для підвищення урожайності, якості та розширення періоду постачання продукції на ринок.

Закритий ґрунт дозволяє ефективніше контролювати агротехнічні умови – вологість, температуру, освітлення, а також здійснювати захист рослин без надмірного використання хімічних препаратів, що відповідає сучасним вимогам екологічної безпеки та споживчих трендів. Водночас, для успішного впровадження таких технологій необхідне чітке розуміння економічної доцільності, окупності витрат на спорудження тепличних конструкцій, систем обігріву, поливу та догляду, з урахуванням сортових особливостей культури. Вибір сортів суниці для вирощування в закритому ґрунті має надзвичайно важливе значення. Необхідно враховувати їх фотоперіодичну реакцію (нейтральоденні чи короткоденні сорти), здатність до ремонтантності, стійкість до хвороб, високу товарність та транспортабельність ягід, що є критичними показниками при інтенсивному товарному виробництві. Серед перспективних сортів, рекомендованих для закритого ґрунту, можна виділити такі як Альбїон, Кабрїлло, Портола, Сан-Андреас, які демонструють стабільну врожайність за умови дотримання оптимального режиму живлення та мікроклімату. Таким чином, дослідження економічної ефективності вирощування суниці у закритому ґрунті на Півдні України є вкрай актуальним у контексті необхідності адаптації сільського господарства до кліматичних викликів, забезпечення продовольчої безпеки, підвищення рентабельності ягідництва та розширення можливостей для малого та середнього аграрного бізнесу.

Сорт Хоней виведений у США та відзначається раннім строком дозрівання. Кущі потужні, прямостоячі, з середньою здатністю до утворення вусів. Листя великі, помірно зморшкуваті, добре опушені. Квітки великі, білі, розташовані на міцних квітконосах. Ягоди мають правильну конічну форму з вираженою шийкою, темно-червоного кольору. М'якоть щільна, соковита, червоного кольору, з кисло-солодким смаком. Сорт характеризується високою зимостійкістю та стійкістю до високих температур і посухи [1]. Сорт Клері, виведений в Італії, належить до ранньостиглих сортів. Кущі потужні, напіврозлогі, з великою кількістю вусів. Листя великі, темно-зелені, блискучі. Ягоди великі, конусоподібні, яскраво-червоного кольору з блиском, масою 25–45 г. М'якоть щільна, соковита, з приємним ароматом і збалансованим солодким смаком з легкою кислинкою. Сорт відзначається високою врожайністю, транспортабельністю та стійкістю до хвороб [2]. Сорт Вайбрант, селекції Великобританії, є дуже раннім. Кущі середньої сили росту, з хорошою стійкістю до борошнистої роси та гнилі коренів, але сприйнятливі до вертицильозного в'янення. Ягоди великі, яскраво-червоні, з блиском, мають щільну м'якоть і приємний смак. Сорт характеризується високою врожайністю та доброю транспортабельністю [3]. Сорт Альба, виведений італійською компанією «New Fruits», належить до ранньостиглих сортів. Кущі середньорослі, компактні, з міцними пагонами. Ягоди великі, видовжено-конічної форми, яскраво-червоного кольору з блиском, масою 30–40 г. М'якоть щільна, соковита, з десертним солодким смаком. Сорт відзначається високою врожайністю, транспортабельністю, стійкістю до хвороб та морозостійкістю [4].

Економічна ефективність вирощування плодів ягідних культур визначається сукупністю чинників, серед яких особливо важливу роль відіграє сортовий склад. Проведена економічна оцінка сортів суниці садової, що проявили цінні господарсько-біологічні характеристики в умовах сортовивчення, засвідчила, що продуктивність сортів не є єдиним критерієм їхньої ефективності. Значний вплив мають строки дозрівання ягід, які безпосередньо впливають на реалізаційну ціну продукції, а отже – і на загальний рівень прибутковості виробництва. Зокрема, найвищу економічну віддачу забезпечили сорти раннього строку дозрівання, що пояснюється високими цінами на ранню продукцію, які в середньому становили 170 тис. грн за 1 т. У той же час, сорти середнього строку дозрівання реалізовувалися за нижчими цінами – у середньому 90 тис. грн за тонну. Зниження цін у період масового надходження ягід на ринок, характерне саме для середньостиглої групи, додатково зменшувало їхню реалізаційну вартість (табл. 1).

Таблиця 1

Економічна оцінка вирощування сортів суниці у закритому ґрунті (2024 р.)

Показники	Сорти			
	Ранньостиглі		Середньостиглі	
	Хоней	Клері	Вайбрант	Альба
Урожайність, т/га	16,2	19,5	35,2	31,1
Ціна реалізації, грн./кг	170		90	
Вартість продукції, тис. грн./га	2754,0	3315,0	3168,0	2799,0
Затрати на вирощування, тис. грн./га	1237,6	1353,3	1514,5	1422,2
Собівартість, грн./кг	76,4	69,4	43,0	45,7
Прибуток, тис. грн./га	1516,4	1961,7	1653,5	1376,8
Рентабельність, %	122,6	145,0	109	96,8

За результатами аналізу встановлено, що найбільшу урожайність продемонстрували сорти середньостиглої групи: Вайбрант - 35,2 т/га та Альба - 31,1 т/га. Проте, незважаючи на високу продуктивність, їх економічна віддача поступається окремим ранньостиглим сортам через нижчу реалізаційну ціну, яка склала 90 грн/кг у середньому. Натомість реалізаційна ціна ягід ранніх сортів досягала 170 грн/кг, що значно підвищувало рівень прибутковості. Найвищий рівень прибутку на гектар зафіксовано у сорту Клері - 1961,7 тис. грн/га, за ним іде Вайбрант - 1653,5 тис. грн/га. При цьому рентабельність виробництва за цим сортом становила 145,0%, що є найкращим показником серед усіх досліджуваних варіантів. Найнижчу рентабельність мав сорт Альба - 96,8%.

Пропозиції щодо покращення економічних показників: розширення площ під ранні сорти. У зв'язку з високою ціною на ранню продукцію доцільно збільшити частку ранньостиглих сортів у структурі посадок, зокрема Хоней та Клері; удосконалення технології вирощування середньостиглих сортів. Зниження собівартості продукції шляхом оптимізації витрат на агротехнічні заходи (застосування мульчування, краплинного зрошення, енергозберігаючих технологій); покращення логістики та зберігання. Створення умов для оперативного збирання і реалізації ягід з метою уникнення цінового демпінгу у період масових поставок; розширення каналів збуту. залучення нових ринків збуту та розвиток прямого продажу споживачам (через онлайн-платформи, ярмарки, фермерські магазини) для підвищення реалізаційної ціни. Нами згруповані рекомендації агрономічній службі: проводити сортову політику з урахуванням попиту ринку, віддаючи перевагу сортам з раннім дозріванням і високим смаковим потенціалом; впроваджувати інтегровані системи захисту рослин, які дозволять зменшити витрати на хімічні препарати без втрати врожайності; оптимізувати строки посадки та методи догляду за культурами, враховуючи агрокліматичні умови для забезпечення раннього вступу в плодоношення; запровадити систему моніторингу економічної ефективності в реальному часі, щоб своєчасно коригувати виробничі рішення.

Проведене дослідження підтверджує, що економічна ефективність вирощування суниці залежить не лише від урожайності сортів, а й значною мірою - від строків досягання плодів і цінової кон'юнктури ринку. Сорти раннього дозрівання, навіть за нижчої врожайності, забезпечують вищий прибуток і рентабельність завдяки високій реалізаційній ціні. Найефективнішим в умовах дослідів виявився сорт Клері. Перспективним напрямом підвищення економічної результативності є впровадження інтенсивної системи вирощування, удосконалення агротехнологій та розширення збутових можливостей.

Список використаних джерел:

1. Полуниця Хоней: опис сорту, гідності, недоліки, правила посадки, догляд, відгуки, відео, фото. Фермер. URL: <https://woodstar.com.ua/polunicja-honej-opis-sortu-gidnosti-nedoliki/CompetentGarden.com+5Woodstar+5Woodstar+5> (дата звернення 18.04.2025).
2. Полуниця Клері: опис сорту, відгуки і коротка агротехніка. - Сад&Огород. URL: <https://sadorod.xyz/polunysia-kleri-opys-sortu-vidhuky-i-kortka-ahrotekhnika/sadorod.xyz> (дата звернення 17.04.2025).
3. ВАЙБРАНТ - суниця садова/полуниця/клубника сорт Vibrant. Купити саджанці/розсада frigo. - ft.ua. URL: <https://www.ft.ua/vajbrant-sunicja-sadova-polunicja-klubnika-sort-vibrant-kupiti-sadzhanzi-rozsada-frigo/> Головна+2ft.ua+2Головна+2 (дата звернення 18.04.2025).
4. Полуниця Альба: опис сорту, характеристика ягід, посадка саджанцями, насінням, фото, відео, відгуки. - Фермер. URL: <https://woodstar.com.ua/polunicja-alba-opis-sortu-harakteristika-jagid/europravda.com.ua+2> (дата звернення 16.04.2025).

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ У ФІНАНСОВОМУ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГАРМОНІЗАЦІЇ З МСФЗ ТА ОНОВЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Сільськогосподарські підприємства України функціонують в умовах постійних змін нормативно-правового середовища, зокрема у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування. З огляду на стратегічний курс України на євроінтеграцію, особливої актуальності набуває процес гармонізації національної системи обліку із Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), що зумовлює необхідність оновлення підходів до формування облікової політики аграрних підприємств. У 2023–2024 рр. були внесені низка змін до Податкового кодексу України, зокрема щодо порядку обліку податкових різниць, амортизаційних нарахувань, використання електронного документообігу, а також розкриття інформації про бенефіціарів [1]. Савченко В. стверджує, що це істотно впливає на практику ведення фінансового обліку в агросекторі, який традиційно має специфічну сезонність, біологічні активи та складні облікові процедури, пов'язані з тваринництвом, рослинництвом, орендою земель тощо [2, с.25].

Наприклад, з 2024 р. актуалізовано вимоги до обліку біологічних активів відповідно до МСФЗ 41 «Сільське господарство», що вимагає проведення справедливої оцінки, застосування методів дисконтування та документального підтвердження змін вартості активів [3]. Кужельний, М. В., Лінник Л. М. вважає, що водночас в аграрних підприємствах часто спостерігається брак кваліфікованих кадрів і технічної бази для повноцінного впровадження цих стандартів [4, с. 95]. ТОВ «Агрофірма Південь» (Херсонська обл.) у 2024 році перейшло на повний електронний документообіг та облік біологічних активів за справедливою вартістю. Це дозволило зменшити витрати на аудит на 18% та прискорити подання звітності. ФГ «Зелений Луг» (Одеська обл.) – адаптувало облікову політику до змін у порядку нарахування амортизації відповідно до оновленого П(С)БО 7, що дало змогу оптимізувати витрати на основні засоби у період сезонного простою [5].

Пропозиції та рекомендації: запровадження адаптованих методичних рекомендацій з обліку біологічних активів для дрібних і середніх агропідприємств; проведення освітніх семінарів для бухгалтерів та керівників щодо застосування змін у П(С)БО, МСФЗ та ПКУ; використання програмних продуктів, які підтримують інтеграцію із МСФЗ (наприклад, BAS АГРО з модулем «МСФЗ»); поступовий перехід на електронну форму первинної документації із забезпеченням кібербезпеки та збереження даних.

У сучасних умовах цифрової трансформації аграрного сектору важливим чинником підвищення ефективності управління сільськогосподарськими підприємствами є впровадження спеціалізованих програмних продуктів для автоматизації обліково-аналітичної діяльності. Одним із провідних рішень, адаптованих до потреб аграрних підприємств України, є система BAS АГРО - програмний продукт, розроблений на платформі BAS ERP, що поєднує функціональні можливості управлінського, фінансового, податкового обліку та планування в сільському господарстві.

Програмний комплекс BAS АГРО забезпечує автоматизацію облікових процесів із урахуванням галузевої специфіки: облік виробничих витрат за культурами, полями, площами та видами робіт; оперативне планування агротехнологічних заходів; контроль за використанням паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив та ЗЗР; облік тваринництва, орендних відносин і розрахунків з пайовиками.

Окремої уваги заслуговує модуль "Агровиробництво", який дозволяє здійснювати планування та облік виконання технологічних карт, нормування ресурсів і аналіз фактичних витрат. Система інтегрується з ГІС-сервісами та системами GPS-контролю техніки, що забезпечує точність облікових даних та дає змогу оперативно приймати управлінські рішення на основі достовірної інформації.

Завдяки можливості формування регламентованої звітності відповідно до вимог П(С)БО, МСФЗ та Податкового кодексу України, BAS АГРО сприяє підвищенню прозорості фінансової інформації, зниженню ризиків податкових порушень і підвищенню рівня внутрішнього контролю. Важливим є також потенціал системи щодо підготовки управлінської аналітики для стратегічного планування, зокрема на основі даних про рентабельність окремих культур або напрямів діяльності [6].

Таким чином, впровадження BAS АГРО на підприємствах аграрного сектору України є дієвим інструментом підвищення ефективності облікових процесів, оптимізації виробничих витрат і забезпечення прозорого ведення господарської діяльності відповідно до сучасних вимог законодавства та стандартів фінансової звітності. У контексті диджиталізації аграрного сектору та зростання вимог до прозорості фінансово-господарської діяльності особливої уваги заслуговує використання комплексних інформаційних систем, здатних забезпечити не лише облік, а й повноцінну управлінську аналітику, інтеграцію з державними електронними сервісами та підтримку стандартів фінансової звітності. Одним із найбільш

адаптованих під потреби вітчизняного агробізнесу програмних продуктів є BAS АГРО. Пріоритети застосування BAS АГРО: галузева адаптованість, система розроблена з урахуванням специфіки агровиробництва, включаючи: облік витрат по культурах, полях і технологічних операціях; облік тваринництва (зокрема, продуктивності стада та витрат на його утримання); автоматизацію управління земельним банком, орендними договорами та розрахунками з пайовиками; формування технологічних карт і калькуляцій.

MEDoc (M.E.Doc) - BAS АГРО має модулі для обміну податковими накладними, звітністю з ЄСВ, ПДФО, формами фінансової звітності у форматах, затверджених ДПС. Електронний кабінет платника податків - можлива автоматизація експорту/імпорту документів, синхронізація даних та використання цифрового підпису (КЕП). Інтеграція з банківськими сервісами, GPS-моніторингом техніки, Зарплата для комплексного обліку кадрів і нарахування зарплати. Можливості планування та аналітики: формування бюджетів, агропланів, облік відхилень факту від плану; побудова системи управлінського обліку з аналітикою за центрами витрат, культурами, виробничими підрозділами; звіти за видами діяльності, що відповідають вимогам управління холдинговими структурами та юридична сумісність тому що BAS АГРО підтримує облік за П(С)БО, МСФЗ, а також відповідає вимогам Податкового кодексу України щодо податкових різниць, амортизації, первинної документації.

Рекомендується базова конфігурація BAS АГРО з акцентом на облік витрат по полях, оренду землі, документообіг з пайовиками. Ефективно поєднується з MEDoc для подачі податкової звітності та Станом на 2024 р. вартість базової версії BAS АГРО. Рослинництво складає орієнтовно від 50000 грн (одноразова ліцензія) до 200000 грн з урахуванням доопрацювань, серверної частини та навчання персоналу. Вартість залежить від кількості користувачів, розгалуженості підприємства, обсягів документообігу та необхідного рівня автоматизації. Також варто враховувати витрати на супровід, оновлення, серверне обладнання або хмарну інфраструктуру. Для середніх агропідприємств доцільно впроваджувати модулі «Технологічні карти», «Бюджетування», «Облік ПММ», «Контроль виконання агрооперацій». Рекомендується інтеграція з GPS-системами моніторингу техніки для контролю реального часу виконання операцій. Важливо налаштувати автоматичний облік податкових різниць відповідно до ПКУ [7].

Для аграрних холдингів доцільне впровадження BAS ERP + BAS АГРО для багаторівневої аналітики, обліку взаєморозрахунків між дочірніми підприємствами, консолідованої звітності. Налаштування розподілу витрат за центрами відповідальності та культурою, побудова управлінських звітів для топ менеджменту. Впровадження систем внутрішнього аудиту та контролю, інтеграція з BI-системами (Power BI, Tableau). BAS АГРО є ефективним інструментом комплексної автоматизації обліково-аналітичної діяльності аграрних підприємств різного масштабу. Його впровадження дозволяє забезпечити відповідність сучасним вимогам законодавства, підвищити точність обліку, прозорість звітності та ефективність управлінських рішень. Запровадження спеціалізованих програмних продуктів, таких як BAS АГРО, створює можливості для комплексної автоматизації облікових процесів, підвищення точності фінансової інформації, ефективного управління ресурсами та прозорості звітності. Інтеграція BAS АГРО з іншими цифровими сервісами, зокрема MEDoc, Електронним кабінетом платника податків, банківськими системами та модулями GPS-контролю техніки, дозволяє створити цілісну інформаційну екосистему, здатну підтримувати ефективне управління аграрним підприємством на основі достовірних даних. Отже, адаптація фінансового обліку аграрних підприємств до сучасних законодавчих та технологічних вимог є не лише викликом, а й стратегічною необхідністю. Ефективне впровадження цифрових інструментів, методичне забезпечення та кадрова підтримка є ключовими чинниками забезпечення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах євроінтеграції та глобальної цифрової трансформації.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: із змінами і доповненнями станом на 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 17.04.2025).
2. Савченко, В. Фінансовий облік в аграрних підприємствах .*Облік і фінанси АПК*. 2023. № 2 (51). С. 25–32.
3. МСФЗ 41 «Сільське господарство». URL: <https://www.ifrs.org/> (дата звернення 18.04.2025).
4. Кужельний, М. В., Лінник Л. М. Облік у сільському господарстві: теорія та практика : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2020. 392 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення 804.2025).
6. Програмне забезпечення для агропідприємств: огляд BAS АГРО. *Все про бухгалтерський облік*. URL: <https://vobu.ua/uk/newspaper/articles/agrarian/10467-bas-agro> (дата звернення: 18.04.2025.)
7. Огляд функціональних можливостей BAS АГРО. *ІТС Україна*. URL: <https://its.1c.ua/db/basagro> (дата звернення: 18.04.2025.)

УДК 657.1

Юрківська О.Д., здобувачка освіти другого рівня
 Майстренко Н.М., здобувачка освіти третього рівня
 Науковий керівник: Замула І.В.,
 д.е.н., проф., професор кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
 Державний університет «Житомирська політехніка»

ПЕРВИННА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ОСНОВА ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Первинні документи є основою для ведення обліку відходів у сільськогосподарських підприємствах. Вони фіксують усі господарські операції, пов'язані з утворенням, переміщенням, використанням, утилізацією або реалізацією відходів. Належне оформлення первинних документів забезпечує правильний бухгалтерський облік, контроль за екологічною безпекою та відповідність законодавчим нормам.

Крім того, первинні документи є джерелом інформації для внутрішнього аналізу ефективності управління відходами, планування ресурсів та прийняття управлінських рішень. Вони дозволяють відстежувати дотримання технологічних процесів, обсягів накопичення і переробки відходів, а також визначати фінансові результати від їх вторинного використання або реалізації. У разі перевірок з боку контролюючих органів правильно оформлені документи є доказовою базою для підтвердження законності здійснених операцій. Таким чином, ефективне документування відходів є не лише вимогою бухгалтерського обліку, а й важливим інструментом екологічного та економічного управління підприємством.

Базуючись на уточненій класифікації відходів виробництва та з урахуванням способів поводження з ними, сформовано перелік первинних документів для реєстрації наявності та руху таких відходів, окреслено відповідальних осіб та строки складання, їх основні реквізити та наведено приклади господарських операцій, де можуть бути застосовані вказані документи (табл. 1).

Таблиця 1

Основні первинні документи для обліку відходів

№ з/п	Назва документа	Призначення	Хто складає/веде	Коли складається/заповнюється	Основні реквізити	Приклад використання
1	2	3	4	5	6	7
1	Акт списання відходів сільськогосподарського виробництва	Фіксація факту утворення та списання відходів з виробництва	Відповідальна особа (начальник підрозділу, агроном, комісія)	У момент утворення або після завершення виробничого процесу	Назва підприємства, дата, вид і кількість відходів, причина утворення, підписи відповідальних	Списання некондиційних овочів після збирання врожаю
2	Акт на оприбуткування відходів	Встановлення на баланс підприємства утворених відходів	Еколог, бухгалтер	У день утворення або передачі	Вид відходів, кількість, клас небезпеки, характеристика, спосіб поводження, підписи	Оприбуткування соломи для залишків для подальшого використання
3	Акт приймання-передачі відходів	Фіксація передачі відходів зовнішнім організаціям	Представник підприємства і представник отримувача	У момент передачі відходів	Назва, дата, місце, кількість, дані сторін, характеристика, підписи, спосіб утилізації	Передача використаної тари організації з переробки

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
4	Журнал обліку надходження та руху відходів	Поточний облік руху відходів підприємства	Комірник, еколог, бухгалтер	Постійно, у міру надходження або вибуття	Дата, джерело, вид, кількість, спосіб утилізації, підписи відповідальних	Облік переміщення гною до зони зберігання
5	Накладна на переміщення відходів	Оформлення переміщення відходів між підрозділами або на склад	Завідувач складу або відповідальна особа	У день переміщення	Назва підприємства, дата, вид і кількість відходів, місце призначення, підписи	Переміщення кукурудзяного лушпиння на складування
6	Зведений лист обліку походження, вартості та напрямів утилізації/переробки	Узагальнення інформації про відходи для звітності	Еколог, бухгалтер, керівник підрозділу	Щотижня або щомісяця	Назва підприємства, дата, джерело, вид і код відходів, кількість, вартість, напрям, підписи	Аналіз щомісячного обсягу переробки органічних залишків
7	Управлінський звіт про наявність та рух відходів	Формування аналітичної інформації для керівництва підприємства	Керівник екологічної служби, бухгалтер	Щомісячно або за запитом	Баланс відходів, рух, залишки, джерела, аналітичні висновки, рекомендації	Подача звіту на нараду керівництва про зменшення відходів у квітні

Джерело : розроблено автором на основі [1–3]

Первинні документи, як показано в таблиці, охоплюють усі етапи життєвого циклу відходів — від їх утворення до передачі, утилізації чи повторного використання. Їх належне оформлення створює інформаційне підґрунтя для ведення бухгалтерського та управлінського обліку, складання внутрішньої звітності й ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. У результаті підприємство отримує можливість не лише зменшити негативний вплив на довкілля, а й підвищити економічну ефективність за рахунок раціонального використання відходів.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>.
2. Про затвердження Порядку ведення державного обліку відходів та подання звітності та Типової форми обліку відходів. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-25#Text>.
3. Про управління відходами. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.